

Genom våra ögon

- En komparativ litteraturanalys av Margaret
Atwoods The Handmaid's Tale och Octavia E.
Butlers *Kindred*, utifrån forskningsfältet kulturella
minnesstudier

Av: Linnea Adolfsson

Handledare: Claudia Lindén
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp
Litteraturvetenskap | Höstterminen 2018

Abstract

Through Our Eyes

- A comparative literary analysis of Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale* and Octavia E. Butler's *Kindred*, based on the research field of cultural memory studies

This essay's primarily focus is on the common discourse about the persisting effects of the past in the present in Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale* (1985) and Octavia E. Butler's *Kindred* (1979). These novels are the testimonies of the protagonists Offred and Dana who shares their experience of traumatic violence and oppression. Dana, with her ability to time travel, will see her present time in clearer light as she experiences the life of a slave on an antebellum plantation. Offred, the Handmaiden owned by the totalitarian regime Gilead, portrays her contemporary life in parallel to remembering her former and thus describing Gilead's increasing authority. Based on different theorists and concepts in the field of cultural memory studies, this essay examines the tension between memory and history, the distantness towards the past and the problematics with representations of traumatic events. As I argue that the voices of Dana and Offred calls attention to the importance of perspective and of sharing stories, they are also an act of hope, therapy and resistance; an act that also make possible a critique of the processes of the production of historical knowledge.

Keywords: Margaret Atwood, *The Handmaid's Tale*, Octavia E. Butler, *Kindred*, Memory, History, Cultural memory studies, Trauma, Representation, Prosthetic Memory, Multidirectional Memory.

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
SYFTE/FRÅGESTÄLLNING	5
TEORI	6
BEGREPP	7
TRAUMA OCH REPRESENTATION	7
PROTESMINNET	9
DET MÅNGFÖRGRENADE MINNET	10
TIDIGARE FORSKNING	11
REFERAT AV ROMANERNA	14
KINDRED	14
THE HANDMAID'S TALE	14
ANALYS	16
DÅ, NU, OCH FRAMTID: DISTANS OCH INSIKT	16
TRAUMA OCH REPRESENTATION	24
EPILOG	31
SAMMANFATTANDE DISKUSSION	35
LITTERATURFÖRTECKNING	37

Inledning

Vi alla berättar på ett eller annat sätt berättelser, vi alla bär på en egen och precis som oss själva, finns de i oändliga former. Små, stora, fantastiska, vardagliga. Vi berättar för att underhålla och inspirera, eller för att lära och växa. Vi berättar om hur något var, hur det blev, hur det kändes, vad som sas. Vi berättar för att knyta an, lära känna, komma över, gå vidare. För generationer att bevara och föra vidare. Framförallt berättar vi kanske för sanning och för att det är viktigt. Vi berättar ur och genom våra ögon. Berättelser har en kraft som kan förändra.

Så gör protagonisterna Offred och Dana i Margaret Atwoods *The Handmaid's Tale* (1985) och Octavia E. Butlers *Kindred* (1979), vilka även är protagonisterna i denna uppsats. Romanerna som är skrivna nittonhundrasjuttio och åttio är skrämmande relevanta idag. Både i 2017 års utgåva av *The Handmaid's Tale* och 2018 års av *Kindred* nämns det nutida förändrade politiska läget i världen. I förordet till *Kindred* skriver Ayòbámi Adébayò: "we must remain conscious of this, and, like Dana, arm ourselves with all that might be needed to protect our freedoms". Atwood lyfter i sitt förord vikten av viljan hos människor att "skriva ner vad som sker medan de själva upplever det". Det är två tidlösa romaner, som kanske från början var riktade och skrivna främst för den samtiden, en tid annorlunda än vår idag, vilket likväl ringar in ämnet för denna uppsats – historien och dåtiden som påminner oss om att den är ständigt närvarande. Gestaltandet och vikten av detta var kanske det främsta jag slogs av i de båda romanerna. Offred, som, nästan magnetiskt, dras till sina minnen, beskriver inte bara sin egen historia, utan skildrar även andra berättelser i den egna, det är stora berättelser i den lilla. Liksom Butlers användning av Danas tidsresor, som griper tag i läsaren och synliggör hur dåtiden och historien kan tränga sig på, att vi alla samtidigt är sprungna ur den, är en del av den. Dessa romaner uppmärksammar även det faktum att många berättelser historien igenom tystas och försvinner, att omvälvande händelser helt enkelt glöms bort. Romanernas respektive epiloger skapar just den frustrerande känslan av att inte bli trodd, inte bli tagen på allvar.

Jag blev förvånad över att inga djupare paralleller dragits mellan dessa romaner tidigare, trots författarnas, och romanernas närhet i tid, genre, och tematik. Min främsta vilja och syfte med denna uppsats är därför att förena dessa två inom ramen för teorier kring minne och historia, för att på så sätt möjliggöra en läsning som visar på hur dessa röster från förr uppmanar, synliggör och påminner oss om vikten av att dela erfarenheter och berättelser, samt ansvaret som kommer med dem.

Empati och tolerans skapas genom våra ögons berättelser och är en grund för förändring och möjligheter i framtiden.

Syfte/frågeställning

I min läsning av *The Handmaid's Tale* (1985) av Margaret Atwood och Octavia E. Butlers *Kindred* (1979) har jag noterat att det finns en gemensam diskurs som argumenterar för det förflutnas fortsatta verkningar i nutiden. Dessa romaner förenas främst i det att de är protagonisterna Dana och Offreds personliga vittnesmål om traumatiska händelser i form av förtryck och våld. Medan Offreds berättelse, som utgör *The Handmaid's Tale*, utspelar sig i en dystopisk framtid till det 1980-tal då romanen skrevs, så utspelar sig *Kindred*, med dess dubbla tidsramar i både Kalifornien på 1970-talet och på en slavplantage i Maryland på 1800-talet. I slutet på *The Handmaid's Tale* blir Offreds berättelse ett dokument för analys och ifrågasättande i den fiktiva framtiden. I *Kindred* upptäcker Dana att spåren från den dåtid hon befunnit sig i inte finns bevarade i hennes samtid, tillika 1800-talets framtid. Det finns således en spänning mellan karaktärernas erfarenheter och minnen från förr, och synen på dåtiden i den framtida historieskrivningen.

Trots romanernas många likheter har tidigare forskning som innefattar båda dessa romaner och författarskap inte resulterat i någon komparativ analys. Därför hoppas jag att min läsning ska kunna bidra med ytterligare ett perspektiv i forskningen på dessa romaner, som även förenar dem inom diskurser om minne och historia. Utifrån den forskningsinriktning som kallas kulturella minnesstudier (*cultural memory studies*) ämnar jag undersöka hur romanerna gestaltar och argumenterar för historien och dåtidens fortsatta verkningar i nuet och framtiden. Vad säger dessa romaner och hur förenas de i spänningen mellan minne och historia; mellan personlig fysiskt upplevd erfarenhet och historisk representation? Hur problematiseras spänningen mellan minne och historia i protagonistens representation av ett traumatiskt förflutet? Jag undersöker även hur den distans till dåtiden som gestaltas kan knytas till en uppmaning om medvetenhet och perspektiv för ökad förståelse för varandra och oss själva, i vår plats i historien och framåt.

Teori

Kulturella minnesstudier är ett mångfacetterat och omfattande forskningsfält som sträcker sig över många olika ämnesområden. Verksamma forskare och akademiker inom området menar att en vändning mot, och en förändrad syn på minnet kan spåras till 1980-talet inom både det akademiska, såväl som på det individuella fältet. Enligt Michael S. Roth blev spänningen mellan minne och historia en viktig gren för forskning kring denna tid då det ansågs att historievetenskapens främsta uppgift var att ge ett kritiskt perspektiv på det naiva och lättmanipulerade minnet.¹ Även Johan Redin och Hans Ruin skriver att denna vändning mot minnet kan spåras ”till en stegrad teoretisk men också etisk-politiskt uppmärksamhet mot att det förflutna alltid är mer än vad historievetenskapen i traditionell mening kan förmedla.”²

Även om ämnet fick en stegring kring åttio och nittio-talet med bland annat Pierre Noras *Les lieux de mémoire* (1984) så hade ämnet diskuterats sedan tidigare av bland annat Fredrick Nietzsche och Sigmund Freud, men främst av Maurice Halbwachs år 1950 i sitt arbete *La mémoire collective* om det kollektiva minnet, en studie många forskare anser vara ”områdets grundtext”. Kortfattat ansåg Halbwachs att det individuella minnet var socialt format inom ett ”ramverk” framförallt kopplat till familj, religion, klass och nation. Idag har hans teori breddats, utvecklats och anpassats hos nutida forskare som till exempel Astrid Erll och Alison Landsberg som har ett mer modernt och globaliserat perspektiv. Erll skriver i ”Resande minnen” att ”olika sociala klasser, generationer, etniska grupper, religiösa samfund och subkulturer alstrar alla sina egna minnesramar, vilka samtidigt på många sätt korsar varandra” genom bland annat ”nutidens globala mediekulturer”.³ Detta är också Alison Landsbergs utgångspunkt i *Prosthetic memory* där hon menar att våra moderna krafter och förändringar gjort Halbwachs teori otillräcklig idag då olika typer av masskulturella teknologier gör det möjligt för människor med olika sociala ramverk och på olika platser i världen att dela dessa ”ramverk”. Landsbergs vänder sig ifrån Halbwachs tanke att kollektiva minnen är geografiskt eller nationsbundna, och utmanar även den essentiella synen på att vissa minnen tillhör en specifik grupp: ”mass culture opens up the possibility that people who share little in way of cultural or ethnic background might come to share certain memories.”⁴

Teorin som Michael Rothberg kallar ”Det mångförgrenade minnet” är en ny riktning inom det fält om det transkulturella minnet. I essän ”Från Gaza till Warszawa: Kartläggning av det

¹ Michael S. Roth, ”Introduction”, i *Memory, Trauma, and History. Essays on Living with the Past*, (New York: Columbia University Press, 2012), s. XV.

² Johan Redin & Hans Ruin, ”Förord. Det kulturella minnets förvandlingar”, i *Mellan minne och glömska. Studier i det kulturella minnets förvandlingar*, red. Johan Redin & Hans Ruin, (Göteborg: Daidalos, 2016), s. 7.

³ Astrid Erll, ”Resande minnen”, i *Mellan minne och glömska. Studier i det kulturella minnets förvandlingar*, red. Johan Redin & Hans Ruin, (Göteborg: Daidalos, 2016), s. 171.

⁴ Alison Landsberg, *Prosthetic memory: the transformation of American remembrance in the age of mass culture*, (New York: Columbia University Press: 2004), s. 8-9.

mångförgrenade minnet” vidareutvecklar Rothberg sin teori från boken *Multidirectional Memory* (2009) i vilken han undersöker vad som händer när ”olika, extremt våldsamma historier konfronteras i den offentliga sfären”.⁵ Han argumenterar mot den dominerade synen på ”minneskonkurrens” som ett nollsummespel, där kollektiva minnen som Förintelsen och slaveriet tenderar att tränga bort varandra. Istället beskriver Rothberg en teori bortom denna syn, där minnet fungerar produktivt och resulterar i att till exempel en ökad uppmärksamhet mot Förintelsen även ökar allmänhetens uppmärksamhet på slavhandeln. Rothberg bygger bland annat sin teori på W. E. B. Du Bois artikel där Du Bois placerar sin egen erfarenhet av rasistiskt våld i kontexten av judisk historia ”utan att låta deras skillnader suddas ut”.⁶

Som jag nämnt i denna sammanfattning till forskningsfältet *kulturella minnesstudier* är forskningen omfattande. Jag har därför valt att använda mig av olika teoretiker inom fältet dels på grund av att många av dessa forskare och studier berör varandra och samma begrepp och ämnen. I min analys kommer jag använda mig framförallt av tre teoretiska begrepp som präglar mycket av den forskning jag nämnt här: *trauma och representation* med utgångspunkt i främst Michael S. Roths texter om ämnet, Alison Landsbergs *protesminne (prosthetic memory)*, samt Michael Rothbergs *mångförgrenade minne*.

Begrepp

Trauma och Representation

Inom nutida psykiatri beskrivs trauma som en överväldigande händelse som har effekter och påverkan på en individs uppfattnings- och förståndsformåga. Trauma är ett centralt och problematiskt begrepp i såväl psykoanalysen som för historiskt medvetande och är nära sammankopplat med dilemmat med representation. Då traumat ofta bygger på opålitliga och flyktiga minnen svåra att beskriva, kräver den likväl representation för förståelse för den och för möjlig bearbetning. Historiskt sett har traumat förklarats och undersökts på olika sätt.⁷ Medan både Jean-Martin Charcot och Sigmund Freud på 1800-talet var intresserade av processen hur ett minne kom att bli ett psykologiskt sår så skiljde sig deras studier och åsikter åt. Medan Freud strävade mot att mildra minnets makt genom tal och historisk erinring, var Charcot mer intresserad i processer av

⁵ Michael Rothberg, ”Från Gaza till Warszawa: Kartläggning av det mångförgrenade minnet”, i *Mellan minne och glömska. Studier i det kulturella minnets förvandlingar*, red. Johan Redin & Hans Ruin, (Göteborg: Daidalos, 2016), s. 263.

⁶ Rothberg, 2016, s. 270.

⁷ *Traumats historiska psykologiska kontext är emellertid ett för stort ämne för denna uppsats, se Michael S. Roth, ”Trauma, Representation, and Historical Consciousness”, i *Memory, Trauma, and History Essays on Living with the Past*, (New York: Columbia University Press, 2012), s. 77-86.

glömska. Enligt Michael S. Roth utgör denna åtskillnad ett viktigt perspektiv i den nutida historieteorin. Kort sagt kom Freud även att notera hur den överlevande soldaten under Första Världskriget ständigt återvände till källan av sin smärta i drömmar och fantasier. Freud konstaterade att traumat utgjordes av en tillsynes ouppklarad egenskap gentemot dåtiden. Denna outredda egenskap utgör ett problem för historiskt medvetande likväl som för narrativa representationer, menar Michael S. Roth. Traumats tilldragande kraft kräver samtidigt ett erkännande och acceptans att en aldrig kan veta exakt vad som hände på en plats en specifik tid. ”A trauma appears to demand inclusion in any narrative of the development of the present yet makes any narrative seem painfully inadequate”, skriver Roth.⁸ Den egenskap som gör en upplevelse traumatisk är således förlorad i berättandet. I förlängningen kan denna aspekt i bemötandet med ett historiskt trauma knytas till tystnad som i sig själv inte banaliserar traumat men som likväl innebär problem då det istället kan leda till glömska. Denna problematik lyfter även Johan Redin och Hans Ruin när de skriver att stora minnesprojekt som *Memory of the World*, vars strävan är att motarbeta glömskan, paradoxalt nog sätter punkt för minnet i och med dess vilja att omfamna det oändliga i en tillsynes ändlig form.⁹

Historievetenskapen samt andra narrativa former och representationer bör således erkänna denna glömska och dess karaktär av något ouppklarat gentemot traumat i sin egen process. För Michael S. Roth är detta en viktig del och strävan för arbetet med historieskrivningen och det historiska medvetandet. ”[T]o write against forgetting while recognizing the implication of that writing *in* forgetting is the burden and possibility of posttraumatic historical representation today”.¹⁰

I diskussioner gällande kollektivt minne är en vanlig problematik den om just förhållandet mellan historieskrivning och fiktion. Medan dessa vanligtvis setts som opponenter har gränserna kommit att suddas ut. Enligt Ann Rigney visar forskning på att fiktion, som till exempel den historiska romanen, har längre kulturell livslängd än de mer tyglade verk som är bundna till exempelvis arkiverad dokumentation. Hon stödjer sig även till viss del på Alison Landsbergs *protesminne* (som avhandlas nedan) när hon menar att fiktioners estetiska dimensioner kan intressera individer utan intresse eller koppling till ämnet, och kan på så sätt komma vidga individens vyer. Rigney instämmer även med Wulf Kansteiner och Harald Weilnböck som i sin studie argumenterar för att narrativa uttrycksformer har en privilegierad roll när det kommer till representationer av traumatiska händelser.¹¹

⁸ Roth 2012, s. 82.

⁹ Redin & Ruin 2016, s. 12.

¹⁰ Michael S. Roth, ”Trauma: A Dystopia of the Spirit”, i *Memory, Trauma, and History Essays on Living with the Past*, (New York: Columbia University Press, 2012), s. 86.

¹¹ Se Ann Rigney, ”The Dynamics of Remembrance: Texts Between Monumentality and Morphing” och Kansteiner & Weilnböck ”Against the Concept of Cultural Trauma”, i *Cultural Memory Studies*, ed. Astrid Erll & Ansgar Nünning, (Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. 2008)

Protesminnet

Alison Landsberg är professor och forskare inom fältet för minnesstudier. I hennes bok *”Prosthetic Memory. The transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture”* (2004) är centralfrågan ”how might individuals be affected by memories of events through which they did not live?”.¹² Landsberg undersöker främst hur moderna massmediala teknologier möjliggör för olika människor bortom gränserna för ras, etnicitet eller kön att dela kollektiva minnen från en tid eller en plats i historien i vilken de inte levde själv i eller utan någon djupare koppling till. Massmedias cirkulation av bilder och berättelser är, som jag tidigare nämnt, en viktig del av 1900-talets vändning och ökade intresse för minnet. Dessa medier har gjort vad som tidigare ansågs vara en specifik grupps personliga minnen tillgängliga för en bredare publik på grund av deras kommersialiserade form, vilket möjliggör för olika människor världen över att se från andra perspektiv än det egna och att dela ramverk.¹³ Landsberg är intresserad av protesminnets förmåga att skapa empati hos människor och hon ser dem som en grund för en progressiv politik som ökar chanserna för socialt och politiskt erkännande för till exempel marginaliserade samhällsgrupper.¹⁴

Protesminnen uppstår mellan en individs möte med till exempel en historisk berättelse om dåtiden genom film eller annan media. I mötet sker en kontakt mellan det individuella och kollektiva minnet som möjliggör för individen att placera sig själv, sin subjektivitet och sina politiska åsikter i ett större historiskt sammanhang.

Enligt Landsberg har kulturkritiker och andra forskare och akademiker ofta en negativ inställning till populär- och masskultur i och med att det är kommersialiserade produkter inom det kapitalistiska systemet och kan verka från en dominerande ställning. Landsberg framhåller att bara inifrån det system vi har, kan politisk progress ske, och att dessa medier måste tas seriöst, likväl erkännandet av dess kraft och påverkan på människor. De som enbart är kritiska måste istället arbeta med att omfamna kraften hos massmedia och förbättra offentliga diskurser om historia, minne, politik och identitet. Hon framhåller dock att hon är medveten om de negativa aspekterna med massmediers kommersialisering, men ifrågasätter också synen på en publik som skulle svälja alla budskap hela utan reflektion. Olika individer skapar olika protesminnen, då dessa alltid flätas samman med individernas tidigare erfarenheter och kunskap.¹⁵

Sammanfattningsvis kallar Landsberg dessa minnen protesminne av fyra olika skäl. Det första är att de inte är ”naturliga minnen” från en egen upplevelse, utan härstammar från en förbindelse med förmedlad representation (film, museum, TV-serie etc.) För det andra liknas protesminnen vid en

¹² Landsberg 2004, s. 1.

¹³ Landsberg 2004, s. 8, s. 11, s. 18.

¹⁴ Landsberg 2004, s. 11.

¹⁵ Landsberg 2004, s. 20-21.

artificiell kroppsdel eller protes, i det att de båda är burna på kroppen. Protesminnen är *sinnliga minnen* som skapas genom upplevelser av massmediala representationer och som sammanflätas med tidigare erfarenheter och andra former av minnen. Protesminnen är även ofta en markör av ett trauma, precis som en protes. För det tredje signalerar även protesminnen deras utbytbarhet i dubbel mening, då det även understryker dess kommersialiserade form. Slutligen understryker även beteckningen protesminnen deras användbarhet i det att de känns verkliga och kan på det sättet forma hur en person tänker om världen samt att skapa en etisk relation till andra.

Nämnvärt är även det att Landsberg använder sig av *Kindred* när hon beskriver sin teori. Som jag visar i min analys kan *Kindred*, men även *The Handmaid's Tale* kopplas till både det positiva och det negativa med massmediala protesminnen, vilket är en koppling Landsberg inte gör själv.

Det mångförgrenade minnet

Michael Rothbergs bok *Multidirectional Memory* om det mångförgrenade minnet kom ut 2009 och är som nämnt en ny teori och inriktning inom det transkulturella minnet. Essän ”Från Gaza till Warszawa: Kartläggning av det mångförgrenade minnet” är både en vidareutveckling av teorin men även en essä som sammanfattar grunden för den. En dominerande syn på minneskonkurrens inom det akademiska fältet är den att våldsamma historier tränger bort varandra: ett framhävande av Förintelsen tenderar att marginalisera andra historiska trauman och vice versa. Kort sagt erbjuder Rothbergs teori och forskning ett motsatt perspektiv där han argumenterar för att framhävandet av till exempel Förintelsen tvärtom, ökar uppmärksamheten på slaveriet hos allmänheten. Rothberg fokuserar på problemen med detta nollsummespel och förenar olika historier som vanligtvis hålls åtskilda. Han ifrågasätter också synen på kopplingen mellan kollektivt minne och gruppidentitet och lyfter både konstnärliga och intellektuella spår av mångförgrenade minnen som visar på hur olika marginaliserade sociala grupper uttalanden och fordran på erkännande och rättvisa möjliggör för andra grupper att även göra detsamma. Rothberg inbegriper också i diskussionen inom historieskrivningen och menar att en ”demokratiskt minnespolitik måste inbegripa en differentierad empirisk historieskrivning, moralisk solidaritet med offer för olika orättvisor och en jämförande etik som koordinerar dessa offers asymmetriska anspråk”.¹⁶ Denna minnespolitik har enligt Rothberg större potential än en sådan som ställer offer mot varandra eller som underordnar olika historier i ett jämställande. Som redan nämnt använder sig Rothberg av bland annat Du Bois artikel ”The Negro and the Warsaw Ghetto” i vilken Du Bois skildrar sin resa till Warszawas ghetto och just förenar sina egna erfarenheter med judisk historia och även placerar sin erfarenhet i en större kontext. Exemplet med Du Bois, menar Rothberg, bringar uppmärksamhet till oss idag på den numera

¹⁶ Rothberg 2016, s. 267.

bortglömda syn ”som förstod (Förintelsens) specifika karaktär men också såg dess potentiella kopplingar till andra historiska former av rasism.”¹⁷

Tidigare forskning

Likväl som forskningen inom fältet för kulturella minnesstudier så är forskningen kring Atwood och Butlers författarskap och deras respektive verk mycket omfattande. Trots att romanerna är skrivna sent sjuttio- och sent åttiotal är dessa romaner högst aktuella idag. Margaret Atwoods *The Handmaid's Tale* gjordes 2017 till en mycket uppmärksam TV-serie skapad av Bruce Miller. Detta har i sin tur genererat såväl forskning, som nya utgåvor av romanen. *Kindred* ges ständigt ut i nya utgåvor, så sent som i år av HEADLINE förlag, och romanen har även gjorts som radioteater 2001 och en grafisk roman av Damian Duffy och John Jennings år 2017. Därför vill jag framhålla att mitt material är begränsat till romanerna och att jag är väl medveten om eventuell forskning jag kan ha missat.

Ett fåtal paralleller har dragits mellan dessa författare och deras romaner tidigare, framförallt i studier som berör kvinnliga sci-fi/fantastik-författare. Däremot, som tidigare nämnt, har ingen djupare komparativ analys gjorts mellan *The Handmaid's Tale* och *Kindred*. Lauren J. Lacey studie *Past that might have been, the future that may come: women writing fantastic fiction, 1960's to the present* nämner båda dessa romaner inom temat för just kvinnliga författare inom genren. Vissa kopplingar görs mellan författarna och romanerna, däremot sker analysen om romanerna separat. Lacey undersöker hur dessa kvinnliga författare använder genrerna kring fantastik för möjligheterna att skapa berättelser som diskuterar problem i nutiden och framtidens möjligheter. Lacey menar att dessa romaner bär på etiska dimensioner som förenar dåtid, nutid och framtid och bringar ljus över hur dessa är konstruerade i och genom makt.

I övriga fall har en mängd vetenskapliga artiklar skrivits om respektive roman ur detta eller ett liknande perspektiv som publicerats i både antologier om dessa författare eller i tidskrifter.

Coral Ann Howells är professor i engelsk litteratur och är specialiserad på kanadensiska nutida kvinnliga författarskap och har skrivit mycket om Atwood. Howells har redigerat samlingen *The Cambridge Companion to Margaret Atwood* (2006) med olika artiklar om Atwood skrivna av olika forskare och professorer. Däribland finns Howells egen studie ”Margaret Atwood's dystopian visions: *The Handmaid's Tale* and *Oryx and Crake*” som undersöker och jämför karakteristiska drag i hennes två dystopier. Howells har även skrivit boken *Margaret Atwood* (1996) som är en samling med hennes egna texter om Atwoods verk. Däribland ”Science Fiction in the Feminine: *The Handmaid's Tale*” som undersöker romanen i sin helhet, däribland romanens politiska

¹⁷ Rothberg 2016, s. 272.

dimensioner, feminism, Atwoods inspiration och underlag för romanen, men även aspekter kring minne och rekonstruktion.

I Antologin *Margaret Atwood Visions and Forms* redigerad av Kathryn VanSpanckeren och Jan Garden Castro från 1988 fokuserar Arnold E. Davidson i sin artikel "Future Tense: Making history in *The Handmaid's Tale*" på epilogen "Historical Notes" i slutet av Atwoods roman som utspelar sig tvåhundra år efter Offreds berättelse. Davidson menar framförallt att epilogen kan läsas på två olika sätt. Dels som ett hoppfullt i det att det antyder att Gilead förfallit och Offred verkar komma undan, dels som en epilog där en pessimistisk framtidssyn gestaltas, eftersom de framtida akademikernas inställning till Offreds berättelse är fördomsfull och förlöjligande och verkar bana väg för ett nytt Gilead igen.

Hilde Staels "Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale*: Resistance through narrating" (1995) undersöker Offreds berättarröst med vilken hon skapar sin berättelse och beskriver sin värld. Staels använder sig av teorin och begreppet *mind-style* som kombinerar stilistik och narratologi, samt lingvistik och litteraturteori. Genom detta perspektiv på Offreds röst undersöker hon språket som är instiftat av Gileads regim samt Offreds egna poetiska språk, där hon menar att det poetiska just har en restaurerande och motståndskraftig potential.

Antologier och avhandlingar om Octavia Butler är också omfattande. *Kindred* förekommer i flera samlingar som ägnar sig åt kvinnlig- och Afro-amerikansk litteratur. Marisa Parhams *Haunting and Displacement in African-American Literature and Culture* (2009) intresserar sig för hur hemsökelse, förflyttning och spöken är vanliga fenomen inom Afro-Amerikansk litteratur och menar att de ofta är allegorier och strategier som möjliggör för karaktärerna att till exempel vittna om upplevda händelser, eller för förståelse för sig själv som ett subjekt genom sociala eller historiska krafter. Parham ägnar ett innehållsrikt kapitel åt *Kindred* där hon bland annat argumenterar för att romanen kan läsas som en allegori för en extrem upplevelse av att läsa, där läsaren själv (Dana) blir texten.

Gregory Jerome Hamptons *Changing Bodies in the Fiction of Octavia Butler Slaves, Aliens, and Vampires* (2010) är en studie som ägnar sig åt kropp och identitet i Butlers olika fiktioner, däribland *Kindred*. Hampton undersöker hur Butler genom genren science-fiction och den postmoderna litteraturtraditionen dekonstruerar afroamerikansk erfarenhet och identitet.

Flertalet självständiga vetenskapliga artiklar har även skrivits om *Kindred*. Däribland Eileen Donaldsons "A contested freedom: The fragile future of Octavia Butler's *Kindred*" (2014) som intresserar sig främst för de framtidsaspekter som romanen gestaltar och som hon menar talar om en stark pessimism inför framtiden hos Butler. Donaldson menar att ingenting förändras till det bättre i romanen. Att Dana inte gör tillräckligt med motstånd, lyckas förändra det förflutna, eller att hon fortfarande stannar i sitt äktenskap med Kevin, (som hon menar inte skiljer sig långt ifrån de vita

männerna på 1800-talet) blir några utav Donaldsons argument som motsäger sig det utopiska slutet som forskare förknippar med kritiska dystopier/spekulativa fiktioner.

Jishnu Guha-Majumdar's "The Dilemmas of Hope and History: Concrete Utopianism in Octavia Butler's *Kindred*" (2017) analyserar romanen utifrån Ernst Blochs koncept *concrete utopianism* som han menar möjliggör för att läsa romanen som en förening mellan optimism och pessimism, som enligt Guha-Majumdar ofta präglat forskningen kring *Kindred*. Denna förening möjliggör för att se en bredare bild av relationen mellan system av dominering, historia och hoppfullhet. Denna hoppfullhet, menar Guha-Majumdar, figurerar som en källa för frigörelse och styrka istället för ett krav. Han tar även upp problematiken mellan trauma och representation där han menar att det tillsynes omöjliga i Butlers egen roman istället bär på en produktiv potential.

Nadine Flagels "It's almost like Being there: Speculative Fiction, Slave Narrative, and the crisis of representation in Octavia Butler's *Kindred*" (2012) är även intressant utifrån dilemmat med trauma och representation. Flagel menar bland annat att det är möjligt att läsa *Kindred* som en rättelse av historieskrivningen men undersöker också om litterära representationer får en privilegierad roll av traumatiska representationer.

Då den tidigare forskningen, samt det teoretiska forskningsfältet är omfattande blir ämnet i detta format något begränsat. Medan min uppsats kan ses som en första förening mellan dessa romaner är emellertid möjligheterna för vidare forskning många, inom såväl fältet för minne och historia eller genom andra perspektiv och ingångar. Exempelvis tror jag att ett feministisk teoretiskt perspektiv inom ramen för minne och historia kan bredda förståelsen ytterligare då romanerna påtagligt diskuterar detta, något jag bara berör lite grann. Ett narratologiskt perspektiv kombinerat med makt/motstånd, liknande Staels studie, tror jag även skulle generera intressanta slutsatser.

Referat av romanerna

Kindred

Året är 1976. Dana och hennes make Kevin har flyttat till ett nytt hus i Kalifornien när Dana plötsligt drabbas av yrsel och faller ihop, för att sedan finna sig själv utomhus intill en okänd skog. Vid floden intill håller en liten pojke på att drunkna och Dana räddar hans liv. När hon sedan blir hotad med ett gevär av pojkens far återvänder hon, lika plötsligt, tillbaka hem till sitt hus igen. Detta är första gången Danas tidsresor till 1800-talets Maryland inträffar och varje gång är pojken, Rufus, liv i fara. Hon inser snart att Rufus är son till en slavplantageägare och att Rufus även är hennes gammelfarfar. Dana kommer också att förstå att några få passerade minuter i 1970-talet innebär timmar i 1800-talet och Rufus är därför äldre och äldre varje gång Dana transporteras för att rädda honom. Det enda sättet för henne att återvända hem är genom rädslan när hennes eget liv är hotat. Danas hudfärg får en annan innebörd i 1800-talet än i hennes egen samtid, och med tiden tvingas hon anpassa sig till förhållandena och livet som en slav. Hon försöker förbättra livet för de andra slaverna på plantagen, genom att bland annat lära dem läsa och skriva. Hon försöker även få Rufus att bli mindre grym än sin far, men med tiden upptäcker hon att tidsårhundrandet, platsen och strukturerna har större inverkan på Rufus än vad hon har. Likväl måste Dana rädda Rufus, då han är förutsättningen för hennes eget liv. Vid ett tillfälle transporteras Kevin med Dana till 1800-talet av misstag och han råkar även bli lämnad kvar där själv i vad han upplever som fem år. Pendlandet mellan nu och då får Dana att se sin egen samtid i ett annat ljus och hennes och Kevins relation sätts även på prov. Romanen slutar med att Rufus försöker våldta Dana, hon dödar honom och hennes rädsla för henne tillbaka hem. Hennes ena arm, som Rufus hållit i vid hennes förflyttning, blir fastklämd genom vardagsrumsväggen och resulterar i en amputerad arm. I romanens epilog åker Dana och Kevin till Maryland för att försöka hitta bevis eller dokumentation om platsen och människorna de mött, dock förgäves, och de konstaterar att de inte kan berätta för någon om det de varit med om.

The Handmaid's Tale

I en obestämd framtid till slutet på 1980-talet, har det som tidigare varit en del av USA, kommit att bli republiken Gilead, ett totaliterärt samhälle byggt på en kristen fundamentalism med rötter i den amerikanska puritanismen. På grund av miljögifter har landets befolkning reducerats och de ännu fertila kvinnorna (Tjänarinnorna) ägs numer av staten i reproduktivt syfte där de tilldelas de styrande männen (Anförarna) och deras infertila Hustrur. *The Handmaid's Tale* är Tjänarinnan

Offreds personliga upplevda berättelse om livet som Tjänarinna och om tiden innan Gilead där hon levde ett vanligt liv tillsammans med sin man och dotter. I takt med att Offred beskriver sin situation och sin samtid försöker hon även förstå vad som sker och varför. I Gilead råder censur och all typ av kommunikation, läsning och skrivande är förbjuden, eller endast tillgänglig i form av propaganda. Offreds berättelse och förtryckta situation sammanflätas med hennes minnen från förr vilket blir både ett plågsamt och känslomässigt erinrande, men även ett utrymme för henne att befinna sig någon annan stans. Hennes minnen beskriver också hur det tidigare samhället föll och hur det nya styret genererade sin makt och hur hon, hennes man och dotter försökt fly över gränsen till Kanada, men misslyckats. Offred kommer i berättelsen att ana en motståndsrörelse och hon inleder även ett förhållande med Anförarens chaufför Nick. *The Handmaid's Tale* slutar emellertid tvetydigt med att Gileads polis (Ögonen) kommer för att hämta Offred. Enligt Nick är det utklädda medlemmar från motståndsrörelsen men Offred vet själv inte om hon kan lita på Nick. I slutet av romanen följer en metafiktiv epilog som utspelar sig på en konferens för Gileadforskning år 2195. Där framkommer det bland annat att Offreds berättelse hittats inspelad på kassetband, tilldelats titeln "The Handmaid's Tale" och är anordnade i en passande ordningsföljd enligt professorerna Pieixoto och Wade. Emedan Pieixoto framhåller att deras jobb inte är att "fördöma utan att förstå", blir Offreds berättelse ändå analyserad med framtida blickar och ifrågasatt angående trovärdighet.

Analys

Analysen består utav tre delar. Det första avsnittet, ”Då, nu, och framtid: Distans och insikt”, behandlar främst romanernas grundläggande förhållande till relationen mellan då, nu och framtid och hur detta gestaltas i dem. Då protagonisterna har olika förutsättningar och möjligheter för sina interaktioner med dåtiden, knyter jag denna aspekt till romanernas respektive genre, men fastslår även likheter som förenar dem i sin gestaltning kring minne och historia. Utifrån mina teoretiska utgångspunkter visar jag på hur protagonisterna kommer till insikt om kopplingar och samband mellan dåtid och nutid. Jag undersöker även hur den distanserade blicken gentemot dåtiden gestaltas och vad den kan innebära.

I ”Trauma och Representation” knyter jag romanerna till denna teoretiska problematik och analyserar hur dem förhåller sig till den. Avsnittet behandlar även de negativa aspekterna av Alison Landsbergs protesminne, samt undersöker hur skrivande och narrativa berättarstrukturer kan ses som en privilegierad uttrycksform för representationer av traumatiska händelser. Utifrån främst Rothbergs *mångförgrenade minne* argumenterar och redogör jag även för en alternativ läsning av Dana och Kevins förhållande i *Kindred* som jag menar bär på en empatisk och progressiv potential, som även går i enlighet med de andra teoretiska metoderna.

Till sist ägnar jag en kortare analys åt kapitlet och epilogen ”Historiska kommentarer” i *The Handmaid’s Tale* där jag går vidare med problematiken från ”Trauma och Representation”. Jag undersöker främst hur det framtida mottagandet av Offreds berättelse och upplevelse ter sig och som avslutning kopplas detta till slutet i *Kindred*.

Då, nu, och framtid: Distans och insikt

Ni är en övergångsgeneration, sade Tant Lydia. Det är värst för er. [...] För dem som kommer efter er blir det lättare. De kommer acceptera sina plikter med beredvilligt hjärta. Hon sade inte: Eftersom de inte kommer att ha några minnen, av något annat sätt att leva. Hon sade: Eftersom de inte kommer att åstunda sådant som de inte kan få.¹⁸

Offred beskriver hur hon och de andra tjänarinnorna visas filmer i form av våld, pornografi och demonstrationer, där kvinnor iklädda snickarbyxor och skjorta håller i plakat med tydliga feministiska budskap: ”ÅTERTA NATTEN! [...] ÅTERERÖVRA VÅRA KROPPAR. TROR DU KVINNANS PLATS ÄR PÅ KÖKSBORDET?”¹⁹ Denna dokumentation, minnena från förr, med tydlig koppling till andra vågens feminism på sextio och sjuttio-talet, har i Gileads regim fått en annan innebörd. Kvinnorna som demonstrerar för sina rättigheter eller är offer för våld och

¹⁸ Margaret Atwood, *The Handmaid’s Tale*, pocketutgåva 2018, (O.W. Toad Ltd 1985 & Nordstedts 2017), s. 146.

¹⁹ Atwood 1985, 2017, s. 149.

pornografi betraktas enligt Gilead som ”Okvinnor”: ”Tänk på alternativen, sade Tant Lydia. Ni ser hur det var förr? [...] På den tiden slösade Okvinnorna alltid bort tiden”.²⁰ Enligt Alison Landsberg har olika typer av minnesformer, genom tiderna, alltid handlat om att förmedla en relation till det förflutna. Förr var det även en viktig social strategi för att stärka och forma nya gruppidentiteter, som till exempel med spridningen och instiftandet av det Kristna budskapet i Europa under medeltiden.²¹ Den totalitära maktstaten Gilead använder arkivet från förr i propaganda-syfte för att skapa en negativ syn på det förflutna vilket formar och stärker den nya Gileadianska samhällsidentiteten och tron. Som citatet ovan beskriver innebär detta att de efterkommande generationerna, utan egna minnen från förr, gemensamt kommer dela denna bild och ideologi i tron på att de lever utan förtryck. I ett välkänt citat från George Orwells dystopiska roman *1984* (*Nineteen eighty-four*), är ett utav maktstaten Oceanias slagord: “Who controls the past, controls the future; who controls the present, controls the past”, vilket mycket väl beskriver det komplexa förhållandet mellan då, nu och framtid, samtidigt som det beskriver den makt hos både minnen och historia i deras sätt att forma individer och samhällen.²² Då minnena från förr blir förvanskade i Gilead blir Offreds individuella hågkomst av det förflutna en viktig strategi både för överlevnad och motstånd.

Detta kan knytas till det som utgör skillnaden mellan ”klassiska dystopier” och ”kritiska dystopier”: ”In classical dystopia, memory remains too often trapped in an individual and regressive nostalgia, but critical dystopias show that a culture of memory – one that moves from the individual to the collective – is a part of a social project of hope”, skriver Rafaella Baccolini.²³ Att Offred väljer att spela in sin berättelse kan läsas som just en handling präglad av hopp, ett första viktigt steg mot ett kollektivt agerande där efterkommande generationer kanske kan hitta en glimt av en annan sanning, ett annat sätt att leva. ”The recovery of history and literacy, together with the recovery of individual and collective memory, becomes an instrumental tool of resistance”, skriver Baccolini om både Margaret Atwoods *The Handmaid’s Tale* och Octavia Butlers *Kindred*.²⁴ Dessa romaner åberopar förändring och den ligger till stor del i hur vi väljer att bemöta dåtiden.²⁵

Kindred är svår att fånga i en genre. På många sätt är Butlers roman ett realistiskt ”neo-slave narrative” men där romanens dubbla tidsramar och Danas förmåga att resa mellan tid och rum är

²⁰ Atwood 1985, 2017, s. 148.

²¹ Landsberg 2004, s. 4.

²² George Orwell, *1984 (Nineteen eighty-four)*, Först publicerad av: Martin Secker & Warburg Ltd: 1949, (Ny utgåva, London: Penguin Books Ltd: 2008), s. 37.

²³ Rafaella Baccolini, ”The Persistence of Hope in Dystopian Science Fiction”, *PMLA* Vol. 119, Nr.3 Special Topic Science Fiction and Literary Studies: The Next Millenium (2004), s. 521.

²⁴ Baccolini 2004, s. 520.

²⁵ Baccolini 2004, s. 521.

inslag som ofta förknippas med science-fiction.²⁶ En benämning som Lauren J. Lacey använder i sin studie är beteckningen ”*fantastic fiction*”. Berättelser som visar på att möjligheterna i nutiden är konstituerade av vår förståelse för dåtiden och framtiden.²⁷ Även om *Kindred* i sig inte är en typisk dystopi bär den på många dystopiska drag. Nadine Fligel gör en intressant koppling mellan just samhällen i dystopisk litteratur och förhållandena under slaveriet på 1800-talet: ”it was certainly alienating, totalitarian, and nightmarish in its treatment of slaves as non-human”.²⁸

Huvudkaraktärerna Dana och Offred ställs båda inför plötsliga förändringar som påverkar deras livssituationer och tvingar in dem i ett förtryck som på många sätt liknar varandra. Från att ha egna namn, arbeten och möjligheter kommer de att bli slav och tjänarinna av statlig- och privat egendom. Från egna individer till ”non-humans”. ”Det är det man måste göra innan man dödar”, inser Offred en bit in i *The Handmaid’s Tale*, ”Man måste skapa ett den eller det [...] Det gör man först, i tankarna, och sedan gör man det verkligt. Det är alltså så här det går till.”²⁹

Danas vetskap om att hon när som helst kan bli förflyttad genom tid och rum skrämmer henne. Hon vågar inte längre köra bil eller vistas ute i allmänheten då hon fasar för vad som kan hända henne om hon blir transporterad samtidigt som hon kör bil eller går ute på gatan.

Tidsresorna till 1800-talets Maryland där Danas hudfärg får en annan innebörd än livet i Kalifornien 1976, implicerar i förlängningen att historien och dåtiden när som helst kan tränga sig på nutiden. ”I feel like it could happen again – like it could happen anytime. I don’t feel comfortable here”, tänker Dana efter hennes första tidsresa.³⁰ Lauren J. Lacey skriver: ”Butler foregrounds the ways in which history can disrupt any of our lives; the past, *Kindred* seems to say, is never really safely closed off from any of us”.³¹

Offred i *The Handmaid’s Tale* blir inte förflyttad fysiskt genom tid och rum, men den del av det tidigare USA som Offred levde i tar ett enormt baksteg tillbaka till samhällsidéer och strukturer baserat på den utopiska tanke med rötter i Gamla Testamentet under den Amerikanska puritanismen på 1600-talet. Coral Ann Howells beskriver romanen som ”inner-space fiction” och ”space-time fiction” i det att Offreds dubbelseende möjliggör för henne att utvärdera både Gilead och det tidigare förlorade USA. Ett USA som på många sätt inte var felfritt, men mycket mer friare än Gilead.³² Offreds minnen från förr som bland annat beskriver ett sextio och sjuttioal där kvinnor

²⁶ Marisa Parham, ”Saying ‘Yes’ in *Kindred*”, i *Haunting and Displacement in African American Literature and Culture* (New York: Routledge, 2009), s. 78.

²⁷ Lauren J. Lacey, *The Past That Might Have Been, the Future That May Come. Women Writing Fantastic Fiction, 1960s to the Present*, (McFarland & Company, Incorporated Publishers, 2014) s. 6.

²⁸ Nadine Fligel, ”’It’s Almost Like Being There’: Speculative Fiction, Slave Narrative, and the Crisis of Representation in Octavia Butler’s *Kindred*”, *Canadian Review of American Studies*, Vol. 42, Nr. 2, (2012), s. 230.

²⁹ Atwood 1985, 2017, s. 233.

³⁰ Octavia E. Butler, *Kindred*, (London: HEADLINE, 2018) s. 11.

³¹ Lacey 2014, s. 72.

³² Coral Ann Howells, ”Science Fiction in the Feminine: *The Handmaid’s Tale*”, i *Margaret Atwood*, (Houndsmills, Basingstoke, Hampshire RG21 2XS and London: MACMILLAN PRESS LTD 1996), s. 131 -132.

demonstrerar för ökade rättigheter under andra vågens feminism blir således en tidsresa i sig, om än inte fysisk.

Nämnvärt är även Atwoods regel med romanen, att endast låta den bygga på sådant som verkligen inträffat i historien, sådant som människor redan gjort eller vilket människorna har verktygen och medlen för att utföra.³³ Dystopin *The Handmaid's Tale* bygger alltså på historiska händelser och är ett porträtt av en möjlig framtid till det 1980-tal då boken skrevs; en framtid där dåtida ideologier och fundament återetablerat sig och rättfärdigar sitt förtryck av kvinnor genom att påstå sig vara svaret på samtidens reproduktionssvårigheter och därmed också framtidens räddning: ”De där åren var en ren avvikelse, historiskt talat, sade Anföraren. [...] Det enda vi har gjort är att återföra saker och ting till Naturens ordning.”³⁴ Enligt Howells delar *The Handmaid's Tale* ”the dystopian impulse” i att väcka en medvetenhet hos läsaren kring farliga idéer i vår samtid.³⁵ Detta diskuterar även Michael S. Roth utifrån begreppet trauma, vars inneboende etiska potential möjliggör för medvetenhet kring ”the most dangerous aspects of feeling and thinking in the world”³⁶, vilket jag även diskuterar senare i min analys. Atwood och hennes roman har många gånger beskrivits som en förutsägelse eller profetia, då många nutida forskare och kritiker påpekar detaljer i romanen som är högst aktuella idag.³⁷ Således är det en roman som på många sätt visar på förhållandet mellan då, nu och framtid.

I både Offred och Danas berättelser blir det tydligt hur deras interaktion med dåtiden kommer att bringa nytt ljus över nutiden och tvärtom. Lauren J. Lacey skriver: ”As she tells her story, Offred intertwines memories of her life before Gilead with her experiences as a handmaid”.³⁸ Detta sker även flertalet gånger i *Kindred* genom Danas möte med 1800-talets Maryland.

Offreds minnen från förr blir inte bara viktig information för efterkommande generationer, utan även för hennes egen förståelse av sig själv och andra. När demonstrationsfilmerna från sextio och sjuttio-talet visas minns Offred sin mor som aktivt deltog i den kvinnokampen, en mor som hon aldrig riktigt förstod då: ”Jag beundrade min mor på en del sätt, även om vi aldrig hade det lätt med varandra [...] Jag ville inte leva mitt liv på hennes villkor [...] förkroppsligandet av hennes idéer. [...] Jag är inte ditt existensberättigande, sade jag till henne”.³⁹ Det är inte förrän när Gileads patriarkala makt-tekniker börjat ta över samhället och Offred tänker på demonstrationernas

³³ Margaret Atwood, *In Other Worlds SF and the Human Imagination*, (O.W. Toad Ltd. London: Virago 2011), s. 88.

³⁴ Atwood 1985, 2017, s. 262.

³⁵ Coral Ann Howells, ”Margaret Atwood’s dystopian visions: *The Handmaid’s Tale* and *Oryx and Crake*”, i *The Cambridge Companion to Margaret Atwood*, red. Coral Ann Howells, (Cambridge: Cambridge University Press 2006), s. 164.

³⁶ Roth 2012, s. 103.

³⁷ *Se Emma Williamsson, ”The Handmaid’s Tale”, *Journal of Gender-Based Violence*, Vol.1, Nr.2, (2017), s. 261-262 eller BBC Radio 4 Bookclub (2018) ”Margaret Atwood – The Handmaid’s Tale”, (podradio, 7/6 2018), tillgänglig: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b0b4zf0w>

³⁸ Lacey 2014, s. 125.

³⁹ Atwood 1985, 2017, s. 151-152.

förändrade innebörd, som hon förstår sin mors tidigare kamp och åsikter: ”Jag önskar att hon vore här, så att jag kunde tala om för henne att jag äntligen vet detta.”⁴⁰ Genom Offreds kontakt med filmerna från förr – som i förlängningen innebär en kontakt mellan det individuella minnet och den historiska dokumentationen av demonstrationerna – uppstår det som Alison Landsberg kallar *protesminne*, en upplevelse som möjliggör för en individ att placera sig själv, sin subjektivitet, och sina åsikter i en större kontext.⁴¹

I *Kindred*, kommer även Dana att se sin samtid i annat ljus efter att hon fått perspektiv på sin egen samtid genom tidsresorna till slavplantagen på 1800-talet. I en scen efter att Kevin och Dana återvänt tillsammans från dåtiden sätter hon på radion och hör ett inslag om Soweto-upproret som inträffade i Sydafrika den 16 juni 1976, där ”blacks rioting [...] and dying wholesale in battles with police over the policies of the white supremacist government.”⁴² Händelser i Danas samtid får plötsligt en ny innebörd när hon inser kopplingen mellan nu och då:

South African whites had always struck me as people who would have been happier living in the nineteenth century [...] In fact, they were living in the past as far as their race relations went. They lived in ease and comfort supported by huge numbers of blacks whom they kept in poverty and held in contempt. Tom Weylin would have felt right at home.⁴³

Trots att Dana inte upplever Soweto-upproret själv blir radioreportaget det medium i vilket ett protesminne skapas. Kontakten som uppstår mellan Danas tidigare erfarenheter från 1800-talet och händelserna i Sydafrika hjälper henne att omforma synen på nutiden.

För Alison Landsberg är det just masskulturella teknologiers förmåga att kunna skapa delade sociala ramverk för människor som annars inte delar samma kulturella eller etniska bakgrund som utgör kraften hos protesminnen: ”[P]rothetic memories creates the conditions for ethical thinking precisely by encouraging people to feel connected to, while recognizing the alterity of, 'the other'”.⁴⁴ Detta liknar Michael Rothbergs utgångspunkt för *det mångförgrenade minnet*. Rothberg använder sig av W.E.B. Du Bois artikel ”The Negro and the Warsaw Ghetto” där Du Bois reflekterar över ”vilken betydelse den judiska erfarenheten under andra världskriget kunde tänkas ha för det globala rasproblemet”.⁴⁵ Du Bois kommer till insikten att rasproblemet ”handlade om kulturmönster, absurda läror och mänsklig avsky” och går därmed bortom sin egen erfarenhet av

⁴⁰ Atwood 1985, 2017, s. 219.

⁴¹ Landsberg 2004, s. 2.

⁴² Butler 2018, s. 217.

⁴³ Butler 2018, s. 217-218.

⁴⁴ Landsberg 2004, s. 9.

⁴⁵ Rothberg 2016, s. 269.

rasism till en ”mångförgrenad förståelse av ras”. Rothberg skriver: ”Du Bois [relaterar] svart och judisk historia till varandra utan att låta deras skillnader suddas ut”.⁴⁶

I en annan scen i *Kindred* läser Dana alla böcker hon kan om slaveriet i hopp om att åstadkomma mer kunskap om förhållandena under 1800-talet:

Then, somehow, I got caught up in one of Kevin’s World War II books – a book of excerpts from the recollections of concentration camp survivors. Stories of beatings, starvation, filth, disease, torture, every possible degradation. As though the Germans had been trying to do in only a few years what the Americans had worked at for nearly two hundred. [...] Like the Nazis, ante bellum whites had known quite a bit about torture.⁴⁷

Denna insikt när även Dana relaterar judisk och svart historia till varandra, blir skrämmande i det att historien tycks återupprepa sig. Då rasproblemet ”handlade om kulturmönster, absurda läror och mänsklig avsky” i Du Bois mening, har det präglat 1800-talets slaveri, 1900-talets första hälft under Andra världskriget och 1976 inträffar liknande förhållanden i Sydafrika.

Lisa Yaszek gör en liknande koppling när hon poängterar att berättelserna från Förintelsen tillhandahåller Dana ett nytt ramverk för förståelse.⁴⁸ Denna ”mångförgrenade förståelse av ras” kan i sin tur knytas till den tillsynes ouppklarade egenskapen hos ett historiskt och kollektivt trauma:

”The problem is not that the past event has been forgotten [...] but that the event has not been left behind successfully. It continues to have effects in the present.”, skriver Michael S. Roth.⁴⁹

I sin tur finner även Offred insikt på ett liknande sätt, om än inte lika tydligt. På Tant Lydias filmvisningar som jag tidigare nämnt tänker Offred tillbaka på den tid hon gick i Highschool och hon beskriver de filmerna hon fick se på geografielektionerna:

kisande eller rädda tittade [de] ut från duken på oss, visste att något gjordes med dem av en apparat med ett öga av glas men inte visste vad. De där filmerna var lugnande och litet tråkiga. [...] Jag föredrog filmer med dans [...] Jag tyckte om att betrakta de här människorna när de var glada, inte när de var olyckliga, uthungrade, utmärglade, ansträngde sig till döds för någon enkel sak [...] som de civiliserade nationerna hade löst för länge sedan.⁵⁰

Den distanserade blicken som Offred har här och beskriver västvärldens distans till förhållandena i Afrika blir hon senare offer för själv som tjänarinna. Hon beskriver hur turister från Japan rest till Gilead för en ”guidad tur” i det Gileadianska samhället: ”Turisterna flockas bakom honom [tolken]; en av dem höjer en kamera. ’Ursäkta’, säger han till oss båda [...] ’De undrar om de kan få ta en bild

⁴⁶ Rothberg 2016, s. 270.

⁴⁷ Butler 2018, s. 126.

⁴⁸ Lisa Yaszek, ”’A Grim Fantasy’: Remaking American History in Octavia Butler’s *Kindred*”, *Signs*, Vol. 28, Nr. 4 (Summer 2003), s. 1061.

⁴⁹ Michael S. Roth, ”Trauma, Representation, and Historical Consciousness”, i *Memory, Trauma, and History: Essays on Living with the Past*, (New York: Columbia University Press, 2012), s. 80.

⁵⁰ Atwood 1985, 2017, s. 147.

av er.' [...] 'Ursäkta', säger tolken på nytt [...] 'Han undrar, är ni lyckliga?'"⁵¹ Även om Offred inte explicit drar en koppling mellan dessa två händelser så är det tydligt att det är en liknande distans som beskrivs.

Den distanserade inställning gestaltas på många sätt i de bägge romanerna och i bland annat porträtten av Danas man Kevin och Offreds tidigare man Luke:

Det blev förstås demonstrationståg, med många kvinnor och enstaka män. Men de var mindre än man kunde ha väntat sig. Jag antar att folk var rädda. [...] Jag gick inte med i någon av demonstrationerna. Luke sade att det skulle vara meningslöst och att jag måste tänka på dem, familjen, honom och henne.⁵²

Demonstrationerna som Offred beskriver här är de som inträffar när kvinnor plötsligt blir avskedade från sina arbeten, deras kontokort spärras och pengarna förs över till männen: "Kvinnor kan inte inneha egendom längre [...] Det är en ny lag."⁵³ Demonstrationerna som jag nämnt tidigare och handlade om kvinnors ökade rättigheter och bättre förhållanden har nu ersatts med demonstrationer gällande de mest grundläggande mänskliga rättigheter som arbete och innehavandet av egna pengar. Detta stärker dels bilden av den bakåtsträvande samhällsförändring som Offred upplever, dels den förändrade blicken på kvinnor som "non-humans", men även rädslan som kommer med den: "alienating, totalitarian, and nightmarish", för att återupprepa Flagels citat. Offreds vilja för att demonstrera framkommer inte tydligare än såhär i romanen men meningen "Luke sade att det skulle vara meningslöst" [min kursiv] tyder på att hon diskuterat saken med sin man. Detta menar jag gestaltar Lukes rädsla och passivitet inför det som sker samtidigt som det även stärker Gileads fäste och maktens ambitioner om än inte medvetet av Luke. "Anyone who might seem to be outside of the totalizing system was absorbed and altered by it (as in dystopian narrative)", skriver Flagel i sin koppling mellan slaveriet och dystopiska samhällen.⁵⁴ "Det här gör honom ingenting, tänkte jag. Det gör honom inte ett dugg. Kanhända tycker han rentav om det. Vi är inte varandras, nu längre. Istället är jag hans", tänker Offred.⁵⁵ Hon beskriver också hur hon börjar hålla sig mer hemma, ägnar sig åt hushållsarbete, försöker låta bli att gråta, stirrar ut genom sovrumsfönstret medan allt pågår runt omkring henne. Allt det som senare kommer att bli hennes vardag som tjänarinna.

I *Kindred*, efter att Kevin råkat transporteras med Dana till 1800-talet och de befunnit sig där en tid inser Dana hur snabbt de anpassat sig till det livet och sina respektive roller som slav och slavhandlare:

⁵¹ Atwood 1985, 2017, s. 50-51.

⁵² Atwood 1985, 2017, s. 218.

⁵³ Atwood 1985, 2017, s. 216.

⁵⁴ Flagel 2012, s. 230.

⁵⁵ Atwood 1985, 2017, s. 221.

Kevin and I became more a part of the household, familiar, accepted, accepting. That disturbed me too when I thought of it. How easily we seemed to acclimatize. [...] it seemed as though we should have had a harder time adjusting to this particular segment of history.⁵⁶

Dana kommer sedan till insikten att hon och Kevin blott är ”observers watching a show”, de har således skapat en distans till det de bevittnar genom sitt samtida liv år 1976.⁵⁷ Detta är ett bra exempel på Landsbergs protesminne som hon menar uppstår från en position av skillnad:

”prosthetic memories do not erase differences [...] People who acquire these memories are led to feel a connection to the past but, all the while, to remember their position in the contemporary moment”.⁵⁸ Men ju längre tid Dana befinner sig i 1800-talet desto svårare blir det för henne att hålla kvar distansen. Medan hon jobbar hårt och samtidigt försöker förbättra livet för människorna på slavplantagen bibehåller Kevin sin distanserade inställning: ”This could be a great time to live in [...] I keep thinking what an experience it would be to stay in it – go West and watch the building of the country, see how much of the Old West mythology is true”.⁵⁹

Denna distans till dåtiden och till historien diskuterar många teoretiker inom fältet för kulturella minnesstudier. Michael S. Roth skriver: “If we no longer consider the past and its representations relevant to our well-being in the present, then we will indeed have a very different culture and politics in the future, one in which freedom through self-consciousness will count for little.”⁶⁰

Kevin ber Dana flera gånger under romanen att släppa taget men hon menar i sin tur att hon inte tänker blunda för problemen. I en diskussion mellan Rufus och Dana i en tidig passage i romanen reflekterar Dana om det faktum att det mesta hon lärt sig på historiektionerna i skolan är gamla presidenter, och säger även: “[p]eople don’t learn everything about the times that came before them [...] [w]hy should they?”.⁶¹ Med tiden får dock hennes fråga ett svar då hon kommer att förstå att hon måste bemöta dåtiden för att förstå sig själv och sin nutid, såväl som för att en förändring ska kunna ske. Likväl som Offreds minnen av dåtiden visar på just den makt hon hade att påverka men som hon tog för given. Distansen och omedvetenheten som Roth beskriver ovan går hand i hand med det som Barbara Hill Rigney skriver om *The Handmaid’s Tale*: “Not paying attention, in fact, is the great fault of Offred’s entire society, and the price exacted is the loss of freedom.”⁶²

⁵⁶ Butler 2018, s. 103.

⁵⁷ Butler 2018, s. 104.

⁵⁸ Landsberg 2004, s. 9.

⁵⁹ Butler 2018, s. 103.

⁶⁰ Roth 2012, s. XXIX.

⁶¹ Butler 2018, s. 64.

⁶² Barbara Hill Rigney, *Margaret Atwood. Women Writers*, (Totowa, NJ: Barnes & Noble, 1987), se Lauren J. Lacey, *The Past That Might Have Been, the Future That May Come: Women Writing Fantastic Fiction, 1960s to the Present*, (McFarland & Company, Incorporated Publishers, 2014) s, 126.

Trauma och Representation

Skriftmediets stora betydelse för bevarandet av kulturellt minne genom historien har genererat intresse för kulturella minnesstudier bland litteraturvetare. Diskussioner bland forskare om relationen mellan minne och historia innefattar även den om fiktion och historieskrivning, och har till stor del handlat om de narrativa strukturer som historieskrivningen bygger på.⁶³ Ann Rigney stödjer sig på historikern och litteraturkritikern Hayden White när hon skriver att händelser inte antar formen av en berättelse naturligt, utan att berättelsen med dess inneboende mening och upplevelse skapas genom narrativa strukturer av den som skriver eller berättar. Som tidigare nämnt, menar även Rigney att forskning tyder på att fiktioner har längre kulturell livslängd än berättelser som är mer trogna till vad ”arkivet tillåter dem att säga.”⁶⁴ I artikeln ”Introduction: Historical Fiction, Fictional History, and Historical Reality” skriver Hayden White att: ”historical discourse wages everything on the true, while fictional discourse is interested in the real”.⁶⁵ White vänder sig ifrån tanken om att den sanna världssynen och vår förståelse för historien och världen endast skulle bygga på dokumenterat arkiv. Detta, menar White, utgör bara en liten del av vad verkligheten faktiskt består av. Enligt White kan ”the real”, alltså fiktiva historierepresentationer, kombinera både det dokumentära arkiverade om historien, såväl som på ett sanningsenligt plan även beskriva vad som *skulle kunna ha varit*. Om denna kombination mellan ”true” och ”real” skriver White:

Something like this may have been what Aristotle had in mind when, instead of opposing history to poetry, he suggested their complementarity, joining both of them to philosophy in the human effort to represent, imagine and think the world in its totality, both actual and possible, both real and imagined, both known and only experienced.⁶⁶

Michael S. Roth delar även Whites syn och strävan efter en kombination. Då historieskrivningen i sig själv innefattar glömska, skriver Roth, måste den erkänna denna glömska i sig själv och framhålla det omöjliga i att göra anspråk på exakthet.⁶⁷ Denna problematik med representationer är central i konceptet om trauma. En traumatisk händelse definieras inom psykologin som ett överväldigande av en individs uppfattnings- och förståndsformåga. Traumats intensitet gör varken hågkomst eller glömska fullt möjlig utan kräver någon form av representation eller berättande, samtidigt som det likväl vägrar att bli återgivet. ”The traumatic event is too terrible for words [...]

⁶³ Rigney 2008, 346.

⁶⁴ Rigney 2008, s. 346-348.

⁶⁵ Hayden White, ”Introduction: Historical Fiction, Fictional History and Historical Reality”, *Rethinking History*, Vol. 9, Nr. 2-3 (2005), s. 147.

⁶⁶ White 2005, s. 147.

⁶⁷ Roth 2012, s. 86.

Yet any representations of the trauma may have to rely on words and will be limited to the very schemes that were initially overwhelmed”, skriver Michael S. Roth.⁶⁸ Inom historievetenskapen uppstår även problem kring traumatiska händelser då det historiska arkivet kräver en kontextualisering och därmed tenderar att förneka traumats singularitet.⁶⁹ Som går att läsa hos Roth, menar Hayden White att traditionella berättartekniker inom såväl historiskt skrivande som litterärt förekommer otillräckliga, och därför kräver traumatiska händelser som till exempel Förintelsen nya representationsformer. En lämplig väg, enligt White, är sådana litterära tekniker som kommenterar just sin egen otillräcklighet som nämnt ovan. Roth delar Whites syn på detta och menar även att många historiker just arbetar med att undvika förenklande uttryck eller skapandet av myter. Han lyfter däremot att detta tillkännagivande av otillräcklighet har lett till skepticism och kan slutligen leda till att alla tolkningar av traumatiska händelser blir lika ”sanna”.⁷⁰ Michael S. Roth lyfter även feminismen och identitetspolitik som exempel på kulturella trender som format konceptet trauma inom humanvetenskaperna. Roth skriver:

The identity of women is created and maintained in memory, and, since women live within patriarchy, that memory is laced through and through with traces of occurrences that cannot be successfully recalled or forgotten. One of the features of patriarchy is the 'conspiracy of silence' about such occurrences, and modern feminism has fought against this conspiracy as a struggle against a 'secondary wound.' Finding the ability to tell one's story of trauma thus becomes not only a potentially healing act, but also a political act.⁷¹

Denna problematik och kamp är högst central i både *Kindred* och *The Handmaid's Tale* då både Dana och Offred har ett starkt behov av att skriva och berätta om deras trauma, samtidigt som de beskriver hur svårt det är. Detta stärks av Lauren J. Lacey som menar att båda romanerna suddar ut gränsen mellan officiell och personlig historia. Hon lyfter bland annat deras inneboende självmedvetenhet gentemot produktionen av historisk kunskap samt en frågande inställning till dessa processer.⁷² Lacey skriver också att de går under Ronald Granofskys term, tillika bok, *The trauma novel* vars kännetecken bland annat är överlevnad som tema. Lacey skriver: ”If history is written by the victors, trauma novels are often presented as the narratives of survivors”.⁷³

Once I sat down at my typewriter and tried to write about what had happened, made about six attempts before I gave up and threw them all away. Someday when this was over, if it was ever over, maybe I would be able to write about it.⁷⁴

⁶⁸ Roth 2012, s. 91.

⁶⁹ Roth 2012, s. 92.

⁷⁰ Roth 2012, s. 93-94.

⁷¹ Roth 2012, s. 95-96.

⁷² Lacey 2014, s. 108.

⁷³ Lacey 2014, s. 108.

⁷⁴ Butler 2018, s. 125.

Detta citat inträffar när Dana av misstag transporterats själv tillbaka till 1976 utan Kevin. Dana känner sig fångad mellan sitt eget hem och samtid och Rufus i 1800-talet och hon väntar desperat på att han ska kalla tillbaka henne, så att hon även kan återförenas med Kevin.

Citatet är ett utav de tydligaste i romanen som beskriver svårigheterna med att berätta eller skriva om ett trauma. Det går hand i hand med Roths beskrivning av traumat ovan som obeskrivbart genom ord. Dana framhåller dock att hon kanske en dag kan vara i stånd att skriva, vilket hon gör och resulterar i den berättelsen som utgör *Kindred*.

Dessa svårigheter sker även i dialog flertalet gånger. I romanens första kapitel, efter att Dana för första gången blivit förflyttad genom tid och rum, försöker hon förklara för Kevin vad som inträffat: "I don't know what to tell you," I said. [...] I hesitated, trying to think, to make sense. Not that what had happened to me made sense, but at least I could tell it coherently".⁷⁵ Christine Levecq skriver att Danas pendlande mellan nu och då även möjliggör för att gestalta ett pendlande mellan händelse och minne, råa upplevelser och återberättande, verklighet och det textuella.⁷⁶ Dessa komponenter krockar likväl med varandra när Dana i en annan scen i romanens början gömmer sig i ett buskage för att undvika vakter (patrollers) när hon ser en man bli piskad:

I could literally smell his sweat, hear every ragged breath, every cry, every cut of the whip. [...] I had seen people beaten on television and in the movies. I had seen the too-red blood substitute streaked across their backs and heard their well-rehearsed screams. But I hadn't lain nearby and smelled their sweat or heard them pleading and praying.⁷⁷

Denna scen är intressant att diskutera utifrån Landsbergs protesminne i och med att Danas tidigare protesminnen hon åtagit sig genom representationer av slaveriet eller annat våld genom TV och film, visar sig vara en inadekvat bild av verkligheten och liknar därför Whites syn på många representationers otillräcklighet. Landsberg själv ägnar *Kindred* en passage i och med att hon påvisar sin teori. För Landsberg blir Danas tidsresor samt mistandet av sin arm, främst viktiga bitar för hennes subjektivitet, då upplevelser i 1800-talet blir nödvändiga för hennes liv i 1970-talet. I den korta analysen framgår det att Landsberg läser Danas fysiska tidsresor som en metafor för erinran och att Danas upplevelser inte är hennes egen upplevda erfarenhet, utan hennes arv. Landsberg gör dock ingen djupare analys men fortsätter delar av sin diskussion i det efterföljande kapitlet där hon bland annat skriver att *Kindred* inspirerat andra kreatörer inom mer publika medier och att detta möjliggör för människor utan detta arv och hudfärg att kunna skapa protesminnen, samt förändra sin subjektivitet genom att se genom någon annans ögon. Hon förtydligar även att

⁷⁵ Butler 2018, s. 9.

⁷⁶ Christine Levecq, "Power and Repetition: Philosophies of (Literary) History in Octavia E. Butler's 'Kindred'", *Contemporary Literature*, Vol. 41, Nr. 3 (Autumn, 2000), s. 527.

⁷⁷ Butler 2018, s. 33.

hon inte menar att underminera litterära verks kraftfullhet utan snarare att andra massmedier når en bredare publik.⁷⁸ Förvisso har Landsberg rätt om detta, men det är även tydligt att denna scen bland andra riktar en tydlig kritik i hur detta historiska trauma och våld representeras. ”En film om det förgångna är inte samma sak som det förgångna”⁷⁹, konstaterar Offred och i *Kindred* riktas denna kritik även mot böcker när Dana explicit kritiserar *Gone With the Wind*: ”its version of happy darkies in tender lovin bondage was more than I could stand.”⁸⁰

Oavsett om *Kindred* läses som en metafor eller en allegori i enlighet med Landsberg, blir dessa exempel en indikation på det omöjliga projektet att lägga anspråk på exakthet om traumatiska händelser i det förflutna. De framlagda exemplen påpekar även de negativa aspekterna av Landsbergs protesminne, samtidigt som romanen i sig själv är delaktig i ett liknande projekt. Som många tidigare forskare har poängterat pekar denna problematik med representationer mot det omöjliga i Butlers egen roman, den som Dana kommer sig till att skriva. Men eftersom skrivandet gestaltas på ett metafiktivt sätt, där svårigheterna och otillräckligheten tydligt framgår, kan det motsägelsefulla i Butlers roman vara ett medvetet val. Denna aspekt lyfter även Jishnu Guha-Majumdar som läser denna motsägelse som något produktivt eftersom den varnar läsaren i att just anta att en har all kunskap om hur det verkligen var genom att ha läst en bok eller sett en film.⁸¹

När jag kommer ut härifrån, och om jag någonsin blir i stånd att skriva ner detta, i någon form, om så bara i form av en röst till en annan, så kommer också det att vara en rekonstruktion, i ytterligare ett led. Det är omöjligt att säga en sak exakt sådan den var [...] du är alltid tvungen att utelämnat något, det finns för många delar, sidor, motströmmar, nyanser [...] för många former som aldrig helt kan beskrivas.⁸²

På ett liknande sätt som Dana, lyfter Offred svårigheterna i att just berätta. Hennes beskrivning av berättelsen som ”en rekonstruktion” implicerar självmedvetenhet mot narrativa strukturer i hennes egna berättelse, samtidigt som det pekar mot just det omöjliga i att måla en exakt bild av verkligheten. ”The traumatic cannot be contained in representation”, skriver Roth, “but it is ‘too big to fail’ – too important to be left out of an attempt to make sense of the past at either individual or collective level”.⁸³ Det *omöjliga* är således det *viktiga* och implicerar kamp och hopp mot framtiden, vilket Guha-Majumdar skriver om *Kindred*, men som likväl omfattar *The Handmaid’s*

⁷⁸ Landsberg 2004, s. 98-101.

⁷⁹ Atwood 1985, 2017, s. 280.

⁸⁰ Butler 2018, s. 126.

⁸¹ Jishnu Guha-Majumdar, ”The Dilemmas of Hope and History: Concrete Utopianism in Octavia Butler’s *Kindred*”, *Palimpsest: A Journal on Women, Gender, and the Black international*, Vol. 6, Nr. 2 (2017), s. 139-140.

⁸² Atwood 1985, 2017, s. 166.

⁸³ Roth 2012, s. XVIII.

Tale. Offred framför just det, att även om det plågar henne att berätta så fortsätter hon likväl ”med den här sorgliga och hungriga och eländiga [...] historien”.⁸⁴

Flera forskare lyfter Offreds poetiska språk som de menar blir en viktig del för både hennes överlevnad och motstånd. Hilde Staels poängterar bland annat att detta även möjliggör för Offred att återskapa och bibehålla hennes egna inre existens och sitt forna språk, som inte längre är tillåtet i Gilead.⁸⁵ Howells läser i sin tur Offreds beskrivningar av blommor och Hustruns trädgård som ett tecken på hennes undertryckta begär och saknad av kärlek, vilket Offred lyckas levandegöra i sin fantasi.⁸⁶ Och Lacey menar att Offreds berättarröst angriper maktstrukturer som annars är bortom hennes kontroll och att detta skapar en känsla av att kvinnor inte kan tystas.⁸⁷ Det sistnämnda kan även knytas till just Offreds poetiska beskrivning av blommor. När Offred beskriver smärtan i att berätta säger hon också att hon ”försökt ta med några av de fina sakerna också. Blommor, tillexempel, för var skulle vi stå utan dem?”.⁸⁸ Hon beskriver också Hustruns trädgård på bland annat detta vis:

[L]öjtnantshjärtana, så kvinnliga i formen att det var förvånansvärt att de inte för länge sedan hade blivit utrotade. Det är något subversivt över denna Serenas [Hustruns] trädgård, en upplevelse av begravda saker som skjuter upp, ordlöst, mot ljuset, liksom för att peka, säga: Allt som tystas kommer att ropa för att göra sig hört, om än tyst.⁸⁹

Detta kan knytas dels till den tystnadskonspiration som jag diskuterat ovan utifrån Roth, dels är det likväl en beskrivning av Offreds egna ”begravda” berättelse som upphittas i slutet på romanen och pekar mot den viktiga aspekten i att just dela erfarenheter och berätta: ”för i själva verket vill jag att du ska lyssna på den, på samma sätt som jag också ska lyssna på din om jag någonsin får tillfälle till det [...] Jag berättar, alltså är du.”⁹⁰ Howells skriver också att Offreds berättelse även inkluderar andra kvinnliga offer och deras berättelser och blir ”the voices of ’women’”.⁹¹

Således verkar ordets, eller ”pennans makt”, som Offred väljer att beskriva det, vara ett privilegierat uttryckssätt för att representera traumatiska eller känslomässiga händelser. Även Dana beskriver hur hon söker tröst i skrivandet efter Alice begravning och konstaterar: ”sometimes I wrote things because I couldn’t say them, couldn’t sort out my feelings about them, couldn’t keep them bottled up inside me.”⁹² Kansteiner och Weilnböck skriver: ”[m]any psychologists and

⁸⁴ Atwood 1985, 2017, s. 315.

⁸⁵ Hilde Staels, ”Margaret Atwood’s *The Handmaid’s Tale*: Resistance through narrating”, *English Studies*, Vol. 76, Nr. 5 (1995), s. 461.

⁸⁶ Howells 1996, s. 140-141.

⁸⁷ Lacey 2014, s. 128.

⁸⁸ Atwood, 1985, 2017, s. 315.

⁸⁹ Atwood, 1985, 2017, s. 187.

⁹⁰ Atwood 1985, 2017, s. 315-316.

⁹¹ Howells 1996, s. 133.

⁹² Butler 2018, s. 282.

therapists agree that traumatic experiences may be truthfully represented in everyday narrative language, for instance as the result of successful therapy”.⁹³ Ann Rigney lyfter även litterära formers uttrycksförmåga att kunna säga och beröra mer genom författarens fantasi och konstnärskap.⁹⁴ Det är då ingen slump att Offred väljer att träda in i poesins värld för sin överlevnad och sitt läkande, precis som att Dana, som är författare, alltid har, ständigt försöker och både misslyckas och lyckas med att skriva om traumatiska- och känslomässiga erfarenheter. Likväl som de båda på ett självmedvetet sätt pekar på svårigheterna med det.

Som tidigare nämnt påpekar romanerna de negativa aspekterna med Landsbergs protesminne. Likväl som de fungerar som medium för skapandet av protesminnen för deras läsare. Landsberg menar att protesminnet bär på en etisk potential i det att de genererar empati. Hon gör även en viktig åtskillnad mellan sympati och empati och skriver: ”in the act of sympathizing, one projects one’s own feeling onto another. This act can be imperializing and colonizing, taking over, rather than making space for, the other person’s feelings.”⁹⁵ Hon framhåller även vikten av att se protesminnen som just protesminnen, som artificiella och att de grundar sig i människors *verkliga* minnen.⁹⁶ Genom detta inbegriper också protesminnen i dels den spänning mellan minne och historia, mellan verklig erinran och representation, och dels i den förening som Roth och White åberopar i synen på, och förmedlandet av det förflutna. Även om Landsberg, som nämnt, inte går in djupare på hur representationer av traumatiska händelser *bör* te sig, så inbegriper denna empatiska potential i det att dela perspektiv och berättelser, utan att ”ta över”, vilket i förlängningen innebär det omöjliga i att fullt ut förstå, veta, eller känna en traumatisk händelse, eller en annan persons upplevelse. Denna förening och empatiska potential blir tydlig i *Kindred*, både i romanen i sin helhet, men även i porträttet av Dana och Kevins äktenskap.

Eileen Donaldson argumenterar i sin artikel ”A contested freedom: The fragile future of Octavia Butler’s *Kindred*” emot de forskare som menar att *Kindred* har ett hoppfullt och utopiskt slut och menar istället att Butlers roman visar på en stark pessimism och dystopisk syn inför såväl som då, nu och framtid. För henne är Dana och Kevins äktenskap den mest problematiska aspekten med romanen.⁹⁷ Donaldson lyfter bland annat Kevins beteende när han kommit tillbaka hem efter de fem år som passerat för honom i 1800-talet. Hon skriver: ”Kevin slams doors, ignores Dana, stalks away [...] knocks a cup violently off the shelf, breaking it [...] His behaviour suggests that he *expects* her

⁹³ Wulf Kansteiner & Harald Weilnböck, ”Against the Concept of Cultural Trauma”, i *Cultural Memory Studies*, ed. Astrid Erll & Ansgar Nünning, (Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. 2008), s. 231.

⁹⁴ Ann Rigney, ”The Dynamics of Remembrance: Texts Between Monumentality and Morphing”, i *Cultural Memory Studies*, ed. Astrid Erll & Ansgar Nünning, (Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. 2008), s. 348.

⁹⁵ Landsberg 2004, s. 149.

⁹⁶ Landsberg 2004, s. 24.

⁹⁷ Eileen Donaldson, ”A contested freedom: The fragile future of Octavia Butler’s *Kindred*”, *English Academy Review*, Vol.31, Nr. 2, (2014), s. 100.

to prioritize his experience, and her response indicates that she too believes this.”⁹⁸ Sett i ljuset av den åtskillnad mellan sympati och empati, anser Donaldson att Kevin “tar över” och inte ger utrymme för Danas känslor, som det i att sympatisera.

Istället vill jag föreslå en alternativ läsning. Till skillnad från Donaldson, anser jag att denna scen och Kevins beteende beskriver en person som är traumatiserad, som kommit till insikt och förändrats. Kevins tidigare distanserade inställning, som jag beskrivit ovan, har uppenbart rivits ner, han är inte längre en ”observer watching a show”, utan ett förstahands-vittne, precis som Dana. Det är sant att Danas hudfärg, kön och arv i 1800-talets Maryland (och nutiden) får en annan innebörd än för Kevin, vilket hon poängterar själv: “his white skin had saved him from much of the trouble I had faced”.⁹⁹ Men att Kevins ilska och Danas tröstande beteende skulle tyda på att hon underminerar sina egna känslor och upplevelser, och han det motsatta, menar jag är felaktig och även exkluderande av Kevins upplevelser. Donaldson målar en bild av Kevin som enbart förtryckare och Dana enbart som ett passivt offer, som enligt henne är ”unable to perform acts of real resistance, even when she recognizes that they are necessary”.¹⁰⁰ Donaldson bortser därmed från att Kevins upplevelser *också* är traumatiska.

Sett i ljuset av Landsbergs protesminne och Rothbergs mångförgrenade minne, i det att ett kollektivt minne eller trauma inte endast tillhör en specifik grupp, utan att olika människor från olika kulturer och bakgrunder kan komma att dela ramverk, så förenas Dana och Kevin i det att de båda är främlingar i 1800-talet, samt kommer att känna sig som främlingar i sin egen samtid. Michael Rothberg skriver: “en differentierad solidaritet har större politisk potential än sådana [...] som underordnar olika historier i en jämställande logik eller ställer offer mot varandra i en antagonistisk konkurrenslogik.”¹⁰¹ Både Dana och Kevin har bevittnat och erfarit dåtidens olika förhållanden, detta betyder förvisso inte att de har samma förståelse eller upplevelser av den, och även om det är Danas berättelse som vi läser, betyder inte det att Kevin inte har en egen. Jag menar att trots alla sår, förtryck och våld från vita, försöker Dana ändå förstå Kevins perspektiv och upplevelser: ”I don’t know what it was like for you [...] being gone so long [...] I can’t really know, I guess”¹⁰² Dana och hennes förmåga att resa i tiden är även förutsättningen för att Kevins inställning ska komma att förändras, hon hjälper honom att se, likväl som Kevin tillhandahåller hjälp och verktyg de gånger Dana tvivlar på sin egen kraft och förmåga inför de utmaningar hon ställs inför. I denna scen framgår det även att Kevin kommit att hjälpa slavar till frihet under den tid han spenderat där vilket skiljer sig från hans tidigare inställning gentemot historien. Denna *vilja* att

⁹⁸ Donaldson 2014, s. 101.

⁹⁹ Butler 2018, s. 211.

¹⁰⁰ Donaldson 2014, s. 104.

¹⁰¹ Rothberg 2016, s. 267.

¹⁰² Butler 2018, s. 215.

förändra det förflutna ser Lauren J. Lacey som grunden för en ”ethics of becoming” (att bli), som, i kontrast till ’being’ (att vara) betyder att subjektiviteten är föränderlig och verkar därmed som en metod för att omarbete maktstrukturer.¹⁰³ Detta menar jag går i enlighet med protesminnets empatiska potential, Michael S. Roth och Whites önskan om förening, samt Rothbergs teori, som han menar även är en förutsättning för en alternativ framtid.¹⁰⁴ Dessutom påpekar Donaldson själv hur dåtiden och nutiden sammanfaller och blir mer lik varandra i Danas ögon; en dåtid, där svarta och vita hölls separerade som slav och ägare, och hur denna dåtid skrämmande nog börjar kännas ”som att komma hem”.¹⁰⁵ Detta känner även Kevin och det skrämmer dem båda. Donaldson skriver: ”Dana’s present is, after all, the slaves’ future, and the past continues to shape the future if those in power do not change.”¹⁰⁶ Jag instämmer med Donaldson i det att sexism och rasism fortfarande är närvarande i Danas samtid, så även i vår, men vari ligger motståndet eller steget mot förändring i att separera dem två som offer och förövare? Gör inte det nutiden och framtiden än mer lik de dåtida idealen? Rothberg skriver: ”en diskurs baserad på skarpt åtskilda versioner av offer och förövare eller av oskuld och skuld tömmer den politiska sfären på komplexitet och reducerar den till en sedelärande moralitet.”¹⁰⁷

Istället ligger motståndet i Butlers förening av Dana och Kevin i denna känsla av rädsla, samt i det att de tillsammans försöker jobba på och komma över de problem och traumatiska sår som präglar deras förhållande, vilket är en förutsättning för förändring i hopp om framtiden. Jag instämmer istället med Marisa Parham som läser Dana och Kevins förhållande som en ”healing force” och skriver: ”it is this move, from making wounds to feeling and sharing pain, that helps us stumble toward dismantling structures of power, thus helping us reconfigure and re-imagine our relations to each other.”¹⁰⁸

Epilog

This complicated transmission process from private speech act to written text illustrates the historical problem of women’s silencing [...] and also the potentially disruptive effects of women’s writing.¹⁰⁹

När Offreds berättelse slutat följer epilogen ”Historiska kommentarer” som utspelar sig vid en konferens för Gileadforskning år 2195 på Universitetet Denay, Nunavit. På föreläsningen som hålls av Professor Pieixoto framgår det att Offred berättelse, kallas *The Handmaid’s Tale* och har

¹⁰³ Lacey 2014, s. 15-17.

¹⁰⁴ Rothberg 2016, s. 289.

¹⁰⁵ Butler 2018, s. 213.

¹⁰⁶ Donaldson 2014, s. 95.

¹⁰⁷ Rothberg 2016, s. 287.

¹⁰⁸ Parham 2009, s. 86.

¹⁰⁹ Howells 2006, 165.

upphittats i en metallkoffert inspelad på kassetband. Kassetbanden, som ”inte befann sig i någon speciell ordning” har därför placerats i ”den ordningsföljd som tycktes vara den rätta” av Pieixoto och Professor Wade och är således byggd på deras ”gissningar”.¹¹⁰

Epilogen verkar på flera plan. Dels inger den hopp eftersom det tyder på att Gilead fallit och Offred tycks ha överlevt efter det att hennes berättelse slutade, dels sammanför epilogen mycket av den problematik mellan minne, historia, trauma och representation som denna uppsats diskuterat tidigare. Konferensen äger rum ungefär tvåhundra år efter Offreds tid och kvar finns inga överlevare och inte heller mycket dokument från den tiden, vilket gör Offred till den främsta historikern från den tiden, som det påpekas hos Howells.¹¹¹ Likväl behandlas inte berättelsen som ett historiskt dokument då Pieixoto hellre föredrar ”manuskript” och det sker ett uppenbart skifte i fokus från *history* till *herstory*. Den framtida utläggningen och analysen av Offreds hemska berättelse talar både om en distans till dåtiden men också den tystnadskonspiration gentemot kvinnliga perspektiv och berättelser genom historien, som beskrivs i det inledande citatet.

Pieixoto ifrågasätter både berättelsens innehåll och autenticitet. Han förklarar också för publiken att Offreds berättelse ”måste förstås inom ramen för det ögonblick som hon var en del av”, likväl anklagar han henne för att inte benämna, enligt honom, viktiga saker:

Hade hon haft journalistens eller spionens instinkt skulle hon ha kunnat berätta åtskilligt för oss om systemet i det gileadska imperiet. Vad skulle vi inte vara beredda nu för bara en tjugosidig utskrift från [Anförarens] dator! Vi måste emellertid vara tacksamma för varje smula som Historiens gudinna har behagat ge oss.¹¹²

Pieixoto är märkbart mer intresserad av Anförarens dokumentation om samhället i Gilead än av Offreds personliga upplevda berättelse vilken blir av liten betydelse för de framtida professorerna, något som även påpekas hos Lacey.¹¹³ Detta ekar smärtsamt med Offreds egen oro inför framtiden: ”Sett ur ett framtida historiskt perspektiv [...] kommer vi att vara osynliga”.¹¹⁴ Således dränker Pieixotos föreläsning Offreds viktiga berättelse. Enligt Howells, skapar dock Pieixotos uttalanden och föreläsning en motsatt effekt i läsaren efter att ha lyssnat till Offreds traumatiska vittnesmål. Howells skriver: ”Atwood highlights perspective rather than knowledge or truth as the main feature of any historical narrative.”¹¹⁵

De framtida historikernas arrangemang av Offreds berättelse befäster mycket väl historievetenskapens aktiva roll i skapandet och producerandet av mening, och därmed besitter

¹¹⁰ Atwood, 1985, 2017, s. 352-353.

¹¹¹ Howells 1996, s.127.

¹¹² Atwood 1985, 2017, s. 362-363.

¹¹³ Lacey 2014, s. 129.

¹¹⁴ Atwood 1985, 2017, s. 271.

¹¹⁵ Howells 1996, s. 146.

Pieixoto mycket makt och mycket ansvar för tolkningen och valideringen av Offreds berättelse. Samtidigt använder sig Pieixoto av berättelsen för medlandet av kunskap till sin publik och för sin egna historiska förståelse, en berättelse som i förlängningen är en rekonstruktion utförd av honom själv, vilket likväl suddar ut gränsen mellan fiktion och historia, något som även poängteras hos Davidson.¹¹⁶

I ett samtal med Atwood om *The Handmaid's Tale* påpekar hon att detta delvis är det som händer med historien eller stora händelser i historien i framtiden; en historisk rekonstruktion utförd av nutida blickar, vilket tenderar att avlägsna eller förminska detta från de människor som beröres utav den, vilket stämmer överens med framförallt Hayden Whites synpunkter som nämnt ovan.¹¹⁷ Pieixoto, som även inledningsvis förklarar att vi ”måste vara försiktiga med att fälla moraliska domar över gileadianerna” är själv väldigt snabb att döma. Han säger även, ”Vår uppgift är inte att fördöma utan att förstå” ändock visar han ingen förståelse eller empati för kvinnors öden eller situation i Gilead. Offred är blott ”en av många” offer i den mörka historien med samma tankesätt, som skiljer sig från ”vår egen tids klarare ljus”. Pieixoto missar uppenbarligen varningen och uppmärksammandet av att detta tankesätt kan komma att återetablera sig flera gånger i den kommande historien, vilket även Staels påpekar.¹¹⁸ Det enkla jämställandet går hand i hand med den syn på historien som Rothberg vill varna för med sin teori. Han skriver: ”I jämställande modeller blir det förflutna inte bara anakronistiskt omtolkat utifrån en mycket annorlunda samtids perspektiv [...] utan därmed mister nuet också sin potential som en plats för något nytt.”¹¹⁹

Medan Pieixoto drar ett och annat sexistiskt skämt över bland annat ”tale” (stjärt) i titeln ”The Handmaid's Tale” som han och Wade tilldelat Offreds berättelse, kan just detta och ”tale” (som i berättelse eller sägen) knyts till distans eller ett förminskande av berättelsen. Lauren J. Lacey skriver: ”Atwood's use of the word ‘Tale’ in the title suggests another genre category that conflicts with the realistic nature of the narrative, despite the lack of explicitly fantastic interruptions to provide relief from the horrors of daily life in Gilead”.¹²⁰ Även om Lacey inte gör denna koppling blir således Offreds hemska vittnesmål reducerat till blott ”en sägen” och titeln för således bort tankarna från berättelsens mörka realism. I ett slående citat från romanen minns Offred ett TV-program om Andra Världskriget som hon såg när hon var liten tillsammans med sin mor:

Hon försökte förklara det för mig efteråt, tala om för mig att händelserna i programmet faktiskt

¹¹⁶ Arnold E. Davidson, ”Future Tense Making History in *The Handmaid's Tale*”, i *Margaret Atwood Vision and Forms*, ed. Kathryn VanSpanckeren och Jan Garden Castro, (Board of Trustees, Southern Illinois University 1988), s. 115.

¹¹⁷ BBC Radio 4 Bookclub (2018) ”Margaret Atwood – *The Handmaid's Tale*”, (podradio, 7/6 2018), tillgänglig: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b0b4zf0w>

¹¹⁸ Staels 1995, s. 466.

¹¹⁹ Rothberg 2016, 286.

¹²⁰ Lacey 2014, s. 123.

hade inträffat, men för mig vara det bara en berättelse. Jag trodde någon hade hittat på det. Jag antar att alla barn tror det, om all historia före deras egen. *Om den bara är en berättelse blir den mindre skrämmande.*” [min kursiv]¹²¹

Även om epilogen i sig tyder på att Gilead förfallit, lever spår från den kvar i framtiden som skildras. I Pieixotos föreläsning säger han även att ”inget nytt system [kan] ersätta ett tidigare utan att inkorporera många av de element som återfinns i det förra”.¹²² Detta är vart Atwood riktar sin kritik då, dåtid, nutid och framtid blir tillsynes stängda gränser, vilket även påpekas av Lacey.¹²³

Davidson beskriver epilogen som både stark pessimistisk men även som en satir med en komisk lättnad.¹²⁴ Trots Offreds mörka berättelse och den än mer dystra epilogen finns där ljus mellan orden och raderna. Att föreläsningen hålls på Universitetet ’Denay, Nunavit’ är, som många forskare redan påpekat, dels en antydning till Kanadas ursprungsbefolkning ’The Dené’ och Nunavut namnet på ett kanadensiskt territorium där ursprungsbefolkningen fått stort självbestämmande. ’Denay, Nunavit’ är också en ordlek för ’Deny none of it’ och en sista uppmaning till att tro på Offreds berättelse.

Medan Offreds berättelse har upphittats och fått uppmärksamhet i framtiden, kommer Dana att förstå att det hon bevittnat inte lämnat några spår, förutom på hennes egen kropp. Rufus hus har brunnit ner och ingen vet något om hans eller några utav de andra personernas gravplatser. Kevin konstaterar att Dana troligtvis inte kommer få reda på vad som hände efter det att hon lämnade 1800-talet för sista gången, varpå hon rör vid sin tomma ärm och svarar ”I know”.¹²⁵ Ett tydligt svar, som i relation till epilogen i *The Handmaid’s Tale* gestaltar hur ”människor historien igenom [...] helt enkelt röjts ur vägen”, för att använda Margaret Atwoods egna ord.¹²⁶ Det är den tystnadskonspiration och den glömska som jag tidigare nämnt som gestaltas här och som påminner oss om att allt det som begravs ropar, om än tyst, så som Offred beskriver det. Varken *Kindred* eller *The Handmaid’s Tale* har ett utopiskt slut, men inte heller ett pessimistiskt. Vi får inte veta hur det går för Dana och Kevin eller Offred ytterligare längre fram i tiden, men det är tydligt att romanerna är en uppmaning till att våra berättelser är betydelsefulla, att bemöta dåtiden och varandra, att försöka se genom någon annans ögon. Föreningen av perspektiv, som den mellan Dana och Kevin behövs, likväl som den mellan minne och historia; mellan fysisk upplevd erfarenhet och arkiverad dokumentation för en så bred förståelse av dåtiden som möjligt, som i sin tur kan bana väg för möjligheter i nutiden och därmed förändring i framtiden.

¹²¹ Atwood 1985, 2017, s. 179.

¹²² Atwood 1985, 2017, s. 356.

¹²³ Lacey 2014, s. 129.

¹²⁴ Davidson 1988, s. 120.

¹²⁵ Butler 2018, s. 295.

¹²⁶ Atwood 1985, 2017, s. 13.

Sammanfattande diskussion

I denna uppsats har jag komparativt analyserat dessa två romaner utifrån forskningsfältet kulturella minnesstudier och har därmed förenat dem inom spänningen mellan minne och historia. Romanerna delar dels det faktum att det är protagonisternas personligt upplevda erfarenheter som vittnar om våld och förtryck, dels är deras främsta kraft uppmärksammandet av det viktiga i att dela berättelser och att försöka se från ett annat perspektiv än det egna, för en så bred och mångförgrenad förståelse av världen och oss själva som möjligt.

Medan Danas tidsresor möjliggör för henne att uppleva dåtiden, vilket i sin tur ger henne perspektiv på sin samtid, liknar Offreds förändrade livssituation en tidsresa i sig då det nya samhället vilar på fundament med rötter i 1600-talet. För Offred, som är isolerad, sker interaktionen med dåtiden genom en sinnlig erinran, då saker i hennes samtid får henne att tänka tillbaka på livet före Gilead. Dessa minnen från förr möjliggör för henne att se Gilead och dess propaganda i kritiskt ljus. Samtidigt får Offreds situation i nuet henne att komma till insikt med den tidigare distans och oförståelse hon haft gentemot exempelvis sin mors deltagande i kvinnokampen innan Gilead.

Protesminnets kraft möjliggör för Offred att placera sig själv i den större historiska kontexten, samtidigt som *det mångförgrenade minnet* visar att Danas nya förståelse och koppling mellan då och nu är en mångförgrenad förståelse av ras och andra våldsamma händelser i historien. Utifrån uppsatsens teoretiska grund kan den distans och insikt som gestaltas i de båda romanerna förstås som en uppmaning till medvetenhet gentemot farliga idéer i vår samtid.

Som jag även visat diskuterar romanerna relationen mellan trauma och representation. Min teoretiska grund möjliggör för att dra slutsatsen att romanerna vill uppmärksamma den inneboende glömska i historieskrivningen eller andra representationer av traumatiska händelser. Både *Kindred* och *The Handmaid's Tale* visar på historieskrivningens ansvar och makt gentemot producerandet av kunskap och mening. Romanerna inbegriper i diskussionen på så sätt att de gestaltar denna problematik genom att kritisera eller uppmärksamma att exempelvis en film eller en bok aldrig kan måla en exakt bild av verkligheten. Detta kan även ses som en djupare problematisering av Landsbergs protesminne då romanerna även visar på dess negativa aspekter. Samtidigt deltar romanerna i det projekt som de problematiserar och kritiserar. Teorierna av Roth och White belyser däremot romanernas uppmaning till nya eller förändrade former av representationer, där en förening mellan individuella minnen och arkiverad dokumentation kan vara ett sätt att ge en bred bild av det den vill gestalta. Samtidigt som denna glömska inneboende i dessa processer gestaltas inom romanernas egna ramar och erkänner på så vis sin egen självmedveten och otillräcklighet.

Utifrån min analys och den teoretiska utgångspunkten med främst stöd i Rothberg drar jag även slutsatsen att Butlers porträtt av Dana och Kevins relation gestaltar dels det att gå från en distanserad hållning till att komma till insikt, och dels försöket att se genom någon annans ögon.

Donaldsons kritiska syn på deras förhållande menar jag förenklar synen på offer och förövare. Deras förändrade relation efter upplevelserna i 1800-talet kommer inte utan svårigheter, däremot menar jag att Butlers förening av Dana och Kevin i en gemensam rädsla kan ses som en grund för empatisk förståelse och förändring.

I romanernas respektive epiloger binds många trådar samman. Offreds berättelse som grundade sig i den hoppfulla tanke om att någon i framtiden kanske skulle kunna hitta den och förstå, ifrågasätts och förlöjligas istället. Danas upplevelser, som visar sig ha utgjort ett litet avtryck i just det arkiverade och offentliga, kan läsas som bränslet för just hennes berättelse. I min analys drar jag slutsatsen att romanerna är kritiska men att de även grundar sig i en hoppfull tanke om framtiden, där Atwood och Butler lyckas uppmärksamma många viktiga aspekter inom många olika områden och där de förenas främst i att våra allas berättelser är betydelsefulla.

Litteraturförteckning

HUVUDVERK:

Atwood, Margaret (1985). *The Handmaid's Tale*, [Ny utgåva], (O.W. Toad Ltd 1985 & Nordstedts 2017)

Butler, Octavia E. (1979). *Kindred*, [Ny utgåva], (London: HEADLINE 2018)

SEKUNDÄRLITTERATUR:

Atwood, Margaret, *In Other Worlds SF and the Human Imagination*, (O.W. Toad Ltd. London: Virago 2011)

Baccolini, Rafaella, "The Persistence of Hope in Dystopian Science Fiction", *PMLA* Vol. 119, Nr.3 Special Topic Science Fiction and Literary Studies: The Next Millenium (2004), s. 518-521.

Davidson, Arnold E., "Future Tense Making History in The Handmaid's Tale", i *Margaret Atwood Vision and Forms*, ed. Kathryn VanSpanckeren och Jan Garden Castro, (Board of Trustees, Southern Illinois University 1988), s. 113-121.

Donaldson, Eileen, "A contested freedom: The fragile future of Octavia Butler's *Kindred*", *English Academy Review*, Vol.31, Nr. 2, (2014), s. 94-107.

Erll, Astrid, "Resande minnen", i *Mellan minne och glömska. Studier i det kulturella minnets förvandlingar*, red. Johan Redin & Hans Ruin, (Göteborg: Daidalos, 2016), s. 163-185.

Flagel, Nadine, "'It's Almost Like Being There': Speculative Fiction, Slave Narrative, and the Crisis of Representation in Octavia Butler's *Kindred*", *Canadian Review of American Studies*, Vol. 42, Nr. 2, (2012), s. 216-245.

Guha-Majumdar, Jishnu, "The Dilemmas of Hope and History: Concrete Utopianism in Octavia Butler's *Kindred*", *Palimpsest: A Journal on Women, Gender, and the Black international*, Vol. 6, Nr. 2 (2017), s. 129-152.

Howells, Coral Ann, "Margaret Atwood's dystopian visions: *The Handmaid's Tale* and *Oryx and Crake*", i *The Cambridge Companion to Margaret Atwood*, red. Coral Ann Howells, (Cambridge: Cambridge University Press 2006), s. 161-175.

Howells, Coral Ann, "Science Fiction in the Feminine: *The Handmaid's Tale*", i *Margaret Atwood*, (Houndsmills, Basingstoke, Hampshire RG21 2XS and London: MACMILLAN PRESS LTD 1996), s. 126-147.

Kansteiner, Wulf, Weilnböck, Harald, "Against the Concept of Cultural Trauma", i *Cultural Memory Studies*, ed. Astrid Erll & Ansgar Nünning, (Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. 2008), s. 229-240.

Lacey, Lauren J., *The Past That Might Have Been, the Future That May Come. Women Writing Fantastic Fiction, 1960s to the Present*, (McFarland & Company, Incorporated Publishers, 2014)

Landsberg, Alison, *Prosthetic memory: the transformation of American remembrance in the age of mass culture*, (New York: Columbia University Press: 2004)

Levecq, Christine, "Power and Repetition: Philosophies of (Literary) History in Octavia E. Butler's 'Kindred'", *Contemporary Literature*, Vol. 41, Nr. 3 (Autumn, 2000), s. 525-553.

Orwell, George (1949). *1984 (Nineteen eighty-four)*, [Ny utgåva], Först publicerad av: Martin Secker & Warburg Ltd: 1949, (London: Penguin Books Ltd: 2008)

Parham, Marisa, "Saying 'Yes' in *Kindred*", i *Haunting and Displacement in African American Literature and Culture* (New York: Routledge, 2009), s. 72-88.

Redin, Johan & Ruin, Hans, "Förord. Det kulturella minnets förvandlingar", i *Mellan minne och glömska. Studier i det kulturella minnets förvandlingar*, red. Johan Redin & Hans Ruin, (Göteborg: Daidalos, 2016), s. 7-36.

Rigney, Ann, "The Dynamics of Remembrance: Texts Between Monumentality and Morphing", i *Cultural Memory Studies*, ed. Astrid Erll & Ansgar Nünning, (Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. 2008), s. 345-353.

Roth, Michael S., "Introduction", i *Memory, Trauma, and History. Essays on Living with the Past*, (New York: Columbia University Press, 2012), s. XIII-XXXV.

Roth, Michael S., "Trauma, Representation, and Historical Consciousness", i *Memory, Trauma, and History: Essays on Living with the Past*, (New York: Columbia University Press, 2012), s. 77-86.

Roth, Michael S., "Trauma: A Dystopia of the Spirit", i *Memory, Trauma, and History Essays on Living with the Past*, (New York: Columbia University Press, 2012), s. 87-103.

Rothberg, Michael, "Från Gaza till Warszawa: Kartläggning av det mångförgrenade minnet", i *Mellan minne och glömska. Studier i det kulturella minnets förvandlingar*, red. Johan Redin & Hans Ruin, (Göteborg: Daidalos, 2016), s. 263-289.

Staels, Hilde, "Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale*: Resistance through narrating", *English Studies*, Vol. 76, Nr. 5 (1995), s. 455-467.

White, Hayden, "Introduction: Historical Fiction, Fictional History and Historical Reality", *Rethinking History*, Vol. 9, Nr. 2-3 (2005), s. 147-157.

Williamsson, Emma, "The Handmaid's Tale", *Journal of Gender-Based Violence*, Vol.1, Nr.2, (2017), s. 261-269.

Yaszek, Lisa, "'A Grim Fantasy': Remaking American History in Octavia Butler's *Kindred*." *Signs*, Vol. 28, Nr. 4 (Summer 2003), s. 1053-1066.

BBC Radio 4 Bookclub (2018) "Margaret Atwood – *The Handmaid's Tale*", (podradio, 7/6 2018), tillgänglig: <https://www.bbc.co.uk/programmes/b0b4zf0w>